

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ**

**ЕКСПРЕСИВНО-ОЦІННА СЕМАНТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ
У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОРІЧЧЯ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: Севч Василина Григорівна

здобувачка ІІ курсу 201-М групи

Спеціальності 035.01 Філологія (українська
мова та література)

Освітньо-професійної (наукової) програми
Філологія (українська мова та література)

Науковий керівник: доктор філологічних
наук, професор **Володимир Олексенко**

Рецензент: Сюта Галина Мирославівна,

доктор філологічних наук, провідний
науковий співробітник відділу стилістики,
культури мови та соціолінгвістики
Інституту української мови НАН України

Івано-Франківськ — 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ	10
1.1. Сутність експресії у конотативному аспекті	10
1.2. Експресивність як семантико-стилістична категорія у системі мови і мовлення	13
1.2.1. Конотативні складники експресивності: емоційність, оцінність, емотивність та інтенсивність	13
1.2.2. Модальність в аспекті конотації	16
1.3. Поетичний текст як єдність системного та індивідуального.....	19
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ РІЗНОРІВНЕВИХ ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ	25
2.1. Стилістичні особливості лексичних ресурсів у поетичному тексті	25
2.1.1. Функційні особливості полісемантичних лексем	25
2.1.2. Функційне навантаження омонімів	32
2.1.3. Експресивні можливості паронімів	38
2.1.4. Оцінно-модальна конотація антонімів-експресивів	44
2.2. Фразеологічні одиниці в мові поезії	50
2.2.1. Номінативні можливості фразеологічних одиниць	50
2.2.2. Трансформовані фразеологізми	56
2.3. Словотвірні особливості оцінно-експресивних засобів	62
Висновки до другого розділу	68
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ.....	79
Додаток А	
Додаток Б	

ВСТУП

Актуальність теми зумовлена кількома важливими аспектами, що стосуються як сучасної поетичної мови, так і загальних тенденцій у сучасному мовознавстві, літературознавстві та соціокультурних явищах.

Перша чверть ХХІ сторіччя характеризується значними соціокультурними змінами і перетвореннями. Для України цей період особливо помітний у контексті політичних пертурбацій, війни, культурних реформацій і глобалізації. Поетичний текст, як одна з найважливіших форм художнього висловлювання, активно відображає ці зміни, використовуючи експресивно-оцінні мовні одиниці.

Експресивно-оцінні мовні одиниці були предметом наукових розвідок українських лінгвістів: В. Агеєвої, С. Андрусіва, Д. Баранника, С. Бибик, А. Білої, І. Бондар-Терещенко, Н. Бойко, Г. Вокальчук, М. Гамзюка, Н. Гуйванюк, І. Денисовець, І. Денисюка, А. Євграфової, Н. Зборовської, Т. Коваль, В. Олексенка, Н. Прокопенко, Т. Радзівської, Г. Сюті, В. Чабаненка та інших.

Дослідження семантики таких лексем дає змогу простежити, як сучасні поети реагують на виклики часу, як формуються нові соціальні та культурні ідентичності, а також як мовні засоби сприяють формуванню і вираженню особистісних і колективних оцінок. Таким чином, поетичні твори стають важливим джерелом для аналізу мовних та соціокультурних тенденцій і трансформацій, що відбуваються в суспільстві.

Актуальність теми нашої роботи зумовлена необхідністю глибшого розуміння експресивних елементів у поетичних текстах, що потребують детального аналізу для правильного розуміння їх значення і функції в контексті аналізованого твору. З'ясування експресивно-оцінної семантики сприяє не лише поглибленню теоретичних знань про мовні засоби в поезії, а й допоможе розширенню і поглибленню практичних навичок інтерпретації поетичних текстів, що є важливим для мовознавчого, літературознавчого та культурного розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами.

Дослідження проведено у межах комплексної ініціативної наукової теми кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету «Сучасний мовно-літературний та масово комунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» (шифр державної реєстрації – 0123U102953).

Сучасна поезія активно експериментує з мовними формами та засобами, що характеризується новими підходами до використання лексики, фразеології та їх семантичних особливостей. Експресивно-оцінні мовні одиниці (*пароніми, омоніми і полісемантичні слова*) часто вживаються для створення багатозначних значень і вираження тонких емоційних нюансів. Саме це й дозволяє краще зрозуміти, як сучасні поети використовують інноваційні мовні засоби для досягнення ефекту на читача, як вони формують нові образи і символи, що впливають на сприйняття поезії. Це сприяє розширенню знань про функціонування мови в художньому контексті та дозволяє висвітлити особливості сучасної поетичної творчості.

Дослідження експресивно-оцінної семантики мовних одиниць має важливе значення для розвитку теоретичних знань про функціонування мови у сучасній поезії.

Мета дослідження – проаналізувати експресивно-оцінну семантику мовних одиниць у поетичному тексті першої чверті ХХІ сторіччя.

Завдання:

- з'ясувати сутність експресії в конотативному аспекті;
- розглянути експресивність як семантико-стилістичну категорію у системі мови і мовлення;
- проаналізувати поетичний текст як єдність системного та індивідуального;
- встановити стилістичні особливості лексичних ресурсів у поетичному тексті;
- виявити фразеологічні одиниці в мові поезії;

– дослідити словотвірні особливості оцінно-експресивних мовних засобів.

Об'єкт кваліфікаційної роботи: поетичний текст першої чверті ХХІ сторіччя.

Предмет дослідження: експресивно-оцінна семантика мовних одиниць у поетичному тексті першої чверті ХХІ сторіччя.

Джерельною базою роботи слугували експресивно-оцінні мовні одиниці, зафіксовані у поетичних текстах першої чверті ХХІ сторіччя: Сергій Жадан (збірки «Цитатник», «Генерал Юда», «Пепсі», «Балади про війну і відбудову», «Життя Марії», «Історія культури початку століття», «Ефіопія», «Тамплієри», «Антенa» [45]), Павло Вишебаба (поезії «Плюс», «Мое покоління», «Спрага» [44]), Юрій Іздрик (вірші «Молитва», «Вишиванка» [46]), Дмитро Лазуткін (поезії «Реквієм на дощі», «Пташка» [47]), Мар'яна Савка (вірші «Білий янголе, крил немає...», «Повернення», «Чорний пан» [48]).

Методологія наукової роботи. Аналізуючи експресивно-оцінну семантику мовних одиниць у поетичному тексті першої чверті ХХІ сторіччя, ми послуговувалися такими методами: **метод аналізу, синтезу, індукції, дедукції та компаративного аналізу.** **Метод аналізу** дозволив розглянути конкретні експресивні й оцінні мовні одиниці та їх функційні характеристики; **метод синтезу** допоміг об'єднати результати аналізу в загальні концепти, а **метод індукції** – виявити загальні закономірності на основі конкретних прикладів; **дедуктивний метод** було використано з метою перевірки теоретичних припущень, тоді як **компаративний аналіз** дозволив порівняти мовні засоби у творах різних авторів для виявлення спільних і відмінних рис.

Наукову новизну вбачаємо передусім у тому, що *було здійснено спробу з'ясувати* властивості експресивно-оцінної семантики мовних одиниць у поетичних текстах першої чверті ХХІ сторіччя. Це дозволило нам виявити специфічні мовностилістичні особливості поетів сучасності; *уточнено розуміння* і функційні властивості експресивних мовних засобів, таких, як полісемантичні лексеми, омоніми, пароніми та фразеологічні одиниці, в контексті сучасної української поезії; *удосконалено* методику аналізу

експресивно-оцінних мовних одиниць шляхом поєднання традиційних і новітніх підходів, що забезпечило глибше і всебічніше розуміння аналізованої проблеми.

Теоретичне значення. Дослідження розширює знання про експресивно-оцінну семантику в сучасній поезії, що дає змогу глибше простежити, як мовні одиниці формують емоційний і оцінний контекст поетичних творів. Теоретичні висновки роботи сприятимуть розвитку лексикології, семантики та стилістики, зокрема в контексті поетичної мови. Результати нашої наукової студії можуть бути корисні для подальших теоретичних розробок і досліджень у сфері мовознавства, літературознавства та лінгвістичного аналізу тексту.

Практичну цінність роботи вбачаємо в тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані під час вивчення мовознавчих дисциплін, зокрема розділів «Лексикологія», «Фразеологія», «Словотвір»; стати основою для курсових і кваліфікаційних робіт. Практичне застосування результатів також включає можливість створення нових методик і підходів для аналізу поетичних текстів, що дозволяють глибше і ґрунтовніше досліджувати мовні та стилістичні особливості сучасної поезії.

Апробація.

Результати нашої роботи були предметом виступів на

Всеукраїнській науковій конференції «Запорізькі філологічні читання» (16-17 листопада 2023 року, Запоріжжя)

<https://docs.google.com/document/d/1bGdrDtYSHvOUPycyj7MqPPYy6hBQ2zxsZHwPpyx25m8/edit>;

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мова і право» (17 жовтня 2023 р., Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро)

<https://docs.google.com/document/d/1kPgnnt4zB99w0hG0Nozc38LYOEZseIFQstoaPCPQwbQ/edit>;

15th International Scientific and Practical Internet Conference «Modern Movement of Science» (Dnipro, Ukraine – 2023)

<https://docs.google.com/document/d/1dt28votYTWmroB2gvPeeSsP3I5JZjjw6w-xGHXx-JvU/edit>.

V Міжнародній науковій конференції «Інновації та науковий потенціал світу» (25 жовтня 2024 рік, місто Умань, Україна)

<https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conferenceproceeding/issue/view/25.10.2024/20>

Матеріали нашої кваліфікаційної роботи були предметом обговорення на засіданнях кафедри української і слов'янської філології та журналістики Херсонського державного університету.

Публікації. Результати дослідження презентовано в таких працях:

1. Клімук В. Г., Олексенко В. П. **Лінгвокультурні коди художнього дискурсу (на прикладі експресивно-оцінної лексики українських сучасних поетів).** Збірник тез за матеріалами 15th International Scientific and Practical Internet Conference «Modern Movement of Science» (Dnipro, Ukraine – 2023)
URL: <https://docs.google.com/document/d/1dt28votYTWmroB2gvPeeSsP3I5JZjjw6w-xGHXx-JvU/edit>
2. Клімук В. Г. **Образ сучасного автора художнього тексту в парадигмі сучасних досліджень.** Збірник тез за матеріалами X International scientific and practical conference «Modern Trends in the Development of Scientific Space» (February 14-16, 2024) Dresden, Germany, International Scientific Unity. 2024. 286 p. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/02/Modern_trends_in_the_development_of_scientific_space_Feb_14_16_2024.pdf
3. Клімук В. Г., Олексенко В. П. **Структурно-семантичні і функційні особливості англізмів у творах сучасних українських письменників.** Збірник тез за матеріалами The 11th International scientific and practical conference “European scientific congress” (November 27-29, 2023) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2023. 707 p. URL: <https://sci->

conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/EUROPEAN-SCIENTIFIC-CONGRESS-27-29.11.23.pdf

4. Клімук В. Г. **Творчість Сергія Жадана у соціокультурній парадигмі сьогодення.** Збірник тез «Сучасний масмедійний простір: реалії та перспективи розвитку: матеріали Другої всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених» (м. Тернопіль, 10 квітня 2024 року), 312 с. URL: https://docs.google.com/document/d/1KfLVrygvrCnD_nBuMmHPB2Q6llhXnSdzwLW_Cx2D8sc/edit
5. Севч В. Г. **Особливості використання експресивної лексики в поетичних текстах Сергія Жадана.** Збірник наукових праць з матеріалами V Міжнародної наукової конференції «Інновації та науковий потенціал світу» (м. Умань, 25 жовтня 2024 року) 632 с. URL: <https://archives.mcnd.org.ua/index.php/conferenceproceeding/issue/view/25.10.2024/20>

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота (проект) складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з них; висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг – 77 сторінок.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ

1.1. Сутність експресії у конотативному аспекті

Винахідником сучасних уявлень про виразність мовлення є Ш. Баллі. Стрижнем його досліджень у галузі стилістики була експресивність. І це не випадково, оскільки в центрі уваги стилістики завжди перебувають способи досягнення певних соціальних ролей або емоційних реакцій, необхідних мовцеві як суб'єктові мовлення.

Визначення експресивності полягає в тому, що це сукупність семантико-стилістичних ознак, які служать засобом вираження ставлення мовця до предмета чи аудиторії свого мовлення [1, с. 591].

Експресивність (від лат. дієслова **expressio**, що означає *вираження*, **exprimo** або *чітко сказане, зображене*). Кілька проєктів визначають експресивність як один із способів посилення експресивності, покращення експресивності, посилення впливу висловлюваного, а «спеціальну та передбачувану експресивність» — як побудову мовлення, яка спеціально призначена для повідомлення конкретної мети та завдання і має конкретну мету.

Крім того, експресивність розглядають в опозиції до експресивно-нейтральності [2, с. 34], як *ненейтральність*, *деавтоматизованість* і *особлива експресивність* [курсив наш – В. С.], які мають відносно неоднозначний характер [4, с. 33]. Експресивність оцінюють через призму поняття конотації, яке ототожнюється за його асоціацією з поняттям експресії, останнє вважається основним засобом вираження конотації одиниці. І навпаки, експресивність також ідентична конотації, хоча остання зазвичай більш розширена. Відзначимо, що мова також використовується для передачі інформації, документування та упорядкування фактів, а також для вираження численних емоційних станів і ставлення до світу. Усе це робиться з метою виразити конкретне твердження, яке має бути емоційно сильним.

У зв'язку з цим категорію експресивності вважають прагматичною, оскільки вона намагається емоційно вплинути на учасника комунікації, має значний вплив на адресата мовлення. Експресивність базується на кількох закономірностях [12]:

- *психологічні*, які передають емоції та почуття, з іншого боку, сприйняття цих емоцій і почуттів;

- *позамовні* закономірності, властивість мови або тексту та ситуації спілкування.

Сутність експресії в конотативному аспекті полягає в здатності мовних засобів передати не лише прямий смисловий зміст, але й емоційні відтінки, асоціації, атмосферу та внутрішній світ автора. Конотативний аспект мови визначають сукупністю асоціацій, які виникають у читача під впливом певних слів або виразів. Ці асоціації можуть бути спричинені культурними, історичними, особистими та соціальними контекстами, а також емоційним станом сприймача [26].

Експресія в конотативному аспекті дозволяє поетові або письменнику виражати свої почуття, переживання та думки не лише через пряме висловлення, а й за допомогою викликаних словом асоціацій та образів. Наприклад, використання відомих або метафоричних виразів може нагадувати читачеві певні ситуації або емоційні стани, активуючи його власний досвід та уяву.

У поезії конотативний аспект мови особливо важливий, оскільки такі твори часто не просто описують явища або події, а викликають у читача певні емоційні реакції та асоціації. Віршована мова за допомогою своєї звукової музичності та образності створює певну атмосферу, що може бути сприйнята читачем на емоційному рівні [22].

Експресію у конотативному аспекті також використовують у прозових текстах для підсилення їхнього емоційного та художнього впливу на читача. Використання специфічних лексичних одиниць, метафор, порівнянь та інших стилістичних прийомів може надати тексту глибшого значення та збагатити його естетичні якості [23].

Таким чином, *сутність експресії у конотативному аспекті полягає у здатності мови викликати у читача емоційні реакції, активувати асоціації та сприймати текст на рівні більш глибоких і складних значень*. Цей аспект мови дозволяє майстрам слова створювати тексти, які не лише передають інформацію, а й спонукають читачів до власного осмислення та відчуттів.

Конотації можуть мати значний вплив на сприйняття та інтерпретацію тексту. Одне й те саме слово чи вираз може мати різні асоціації в різних контекстах або для різних людей. Це залежить від особистого досвіду, культурного фону, мовного середовища та інших факторів [15].

Також важливою є роль конотацій у вираженні індивідуальності та авторської позиції. Письменник чи поет може використовувати певні конотації, щоб надати своїм творам унікальний стиль та виразність. Вибір слів і виразів із певними асоціаціями може відображати його особисті переживання, погляди або мету твору.

Крім того, слід урахувати, що конотації можуть мати не лише позитивне, а й негативне забарвлення, що може вплинути на сприйняття тексту. Наприклад, певне слово може викликати в читача негативні емоції або асоціації, які ускладнюють сприйняття тексту або його прийняття.

Отже, конотації відіграють важливу роль у виразності та інтерпретації тексту, додаючи йому глибини, виразності та індивідуальності. Вони є не лише мовними елементами, а й ключовими складовими художнього вираження, які впливають на сприйняття та розуміння твору [21].

Зазначимо також, що конотації можуть бути ефективним засобом створення атмосфери та передачі настрою в тексті. Вони дозволяють письменникові чи поетові передати певні емоційні аспекти сцени, образу або ситуації, що робить сприйняття тексту більш повним та насиченим.

Як уважає Н. Зборовська, у поезії конотації часто мають значний вплив на ритміку, метафори та загальний естетичний ефект. Вибір певних слів чи зворотів може створювати музикальність, глибину чи драматизм вірша, що робить його більш виразним та запам'ятовуваним для читача [31].

Конотації слугують для створення символіки та алегорій у тексті, що додає йому додаткові значеннєві відтінки та можливості для інтерпретації. Використання слів і виразів з певними асоціаціями може надати тексту глибшого смислу та підкреслити його тематичні й ідеологічні аспекти.

Отже, конотації є важливим елементом мовного виразу, який допомагає письменникові чи поетові створити багатогранний, емоційно насичений та виразний текст. Вони впливають на сприйняття твору, надаючи йому індивідуальності та характеру, і сприяють розширенню можливостей художнього виразу.

1.2. Експресивність як семантико-стилістична категорія у системі мови і мовлення

1.2.1. Конотативні складники експресивності: *емоційність, оцінність, емотивність та інтенсивність*

На думку Н. Гуйванюк, експресивність мови є важливою характеристикою, що додає висловлюванням емоційного забарвлення, оцінки та суб'єктивного відтінку. До конотативних складників експресивності належать *емоційність, оцінність, емотивність та інтенсивність* [курсив наш – В. С.], кожен з яких відіграє важливу роль у формуванні емоційного та оцінного наповнення висловлювань [21].

Емоційність відображає почуття та емоції мовця і є безпосереднім вираженням внутрішнього стану. Вона проявляється через використання слів, що мають емоційне забарвлення, міжкультурні вирази, інтонацію тощо. Позитивну конотацію мають такі слова, як «радість», «щастя», «любов», тоді як негативна емоційність передається словами «гнів», «сум», «ненависть».

Оцінність виражає ставлення мовця до предмета висловлювання, відображаючи суб'єктивні оцінки, схвалення або осуд, етичні чи естетичні оцінки. Позитивна оцінка може виражатися словами «гарний», «відмінний»,

«*талановитий*», тоді як негативна оцінка включає слова «*поганий*», «*жахливий*», «*недолугий*» [33].

Емотивність, у свою чергу, визначає здатність мовних одиниць викликати емоції у слухача або читача. Вона пов'язана з емоційною реакцією на висловлення і часто залежить від контексту та ситуації спілкування. Прикладом емотивних висловів можуть бути такі форми, як «*Ах, який прекрасний день!*» або «*Як жаль!*», які викликають відповідні емоційні реакції.

Інтенсивність стосується ступеня вираженості емоцій або оцінки, що проявляється у посиленні або послабленні емоційного чи оцінного складника висловлювання. Наприклад, словосполучення «*дуже гарний*» або «*абсолютно жохливий*» демонструють високий ступінь інтенсивності, тоді як вирази «*трошки сумний*» або «*досить приємний*» мають менший ступінь інтенсивності [41].

Ці конотативні складники часто взаємодіють у мовленні, посилюючи або змінюючи один одного. Наприклад, слово «*прекрасний*» поєднує в собі емоційність (позитивні почуття) та оцінність (високу оцінку), а додавання інтенсивного маркера, такого, як «*дуже*», ще більше підсилює загальну експресивність висловлювання [34].

Отже, конотативні складники експресивності, такі, як *емоційність*, *оцінність*, *емотивність* та *інтенсивність*, є важливими для передачі багатства емоційного забарвлення мови. Вони дозволяють мовцеві не лише передавати інформацію, а й виражати ставлення, почуття та впливати на емоційний стан слухача або читача, створюючи таким чином більш повне та багатогранне комунікативне середовище.

Аналізуючи конотативні складники експресивності більш детально, варто зауважити, що вони впливають на різні аспекти мовлення та сприйняття тексту. На думку А. Євграфової, емоційність, оцінність, емотивність та інтенсивність впливають на стиль мовлення, риторичні засоби, а також на формування образів і наративів у літературі та інших жанрах [24].

Емоційність відіграє ключову роль у художній літературі, де вона використовується для створення емоційного тла, що допомагає читачеві

відчутти стан героїв і співпереживати їм. Наприклад, у поезії емоційно-забарвлені слова і вирази допомагають передати настрій та внутрішні переживання автора або ліричного героя, створюючи сильні емоційні реакції у читачів.

Оцінність, у свою чергу, часто застосовується в публіцистиці, політичному дискурсі та рецензіях, де важливо передати ставлення до описуваних подій, осіб або явищ. Використання позитивно або негативно забарвлених оцінок допомагає сформувати у читачів або слухачів певне ставлення до об'єктів оцінки, впливаючи на їхню думку та переконання [30].

Емотивність тісно пов'язана з прагматичними аспектами мовлення. Наприклад, у рекламі емотивні вирази використовуються для привернення уваги та викликання бажаних емоцій у споживачів, що сприяє підвищенню ефективності рекламних повідомлень. У педагогічній комунікації емотивні елементи допомагають створити позитивну атмосферу навчання, стимулюючи зацікавленість та мотивацію учнів [28].

Інтенсивність як складник експресивності може варіюватися залежно від жанру та стилю мовлення. У розмовній мові використання інтенсивних виразів допомагає підкреслити важливість або емоційну насиченість висловлювань. У літературі інтенсивність може бути засобом посилення драматизму, створення напруженості або акцентування ключових моментів сюжету.

Зазначимо, що конотативні складники експресивності можуть змінюватися залежно від культурного контексту. Наприклад, емоційність та інтенсивність вираження можуть мати різне значення та ступінь прийнятності в різних культурах. Те, що в одній культурі може сприйматися як нормальне або бажане, в іншій може вважатися надмірним або недоречним [12].

Таким чином, конотативні складники експресивності є важливими інструментами, що дозволяють мовцям і авторам створювати багатий і різноманітний емоційний та оцінний контекст, впливати на сприйняття аудиторії й ефективно передавати свої думки і почуття. Вони забезпечують гнучкість і виразність мовлення, що є необхідними для успішної комунікації в різних соціальних та культурних сферах.

1.2.2. Модальність в аспекті конотації

За словами Д. Баранника, модальність є важливим аспектом конотації, який розширює можливості виразності мовлення, доповнюючи емоційність, оцінність, емотивність та інтенсивність. Вона відображає ставлення мовця до дійсності, виражає його наміри, бажання, можливості, необхідність, упевненість або сумнів щодо висловлюваного. У конотативному аспекті модальність має кілька проявів, серед яких виділяються *епістемічна, деонтична та алетична модальність* [10].

Епістемічна модальність стосується ступеня впевненості мовця в істинності висловлювання, виражаючи знання, думки, припущення або сумніви. Використання слів і виразів, таких, як *«можливо»*, *«ймовірно»*, *«мабуть»*, вказує на різний ступінь впевненості мовця. Конотативний аспект епістемічної модальності полягає у передачі мовцем свого відношення до правдивості інформації, що може викликати у слухача додаткові асоціації та емоції.

Деонтична модальність виражає обов'язки, дозволи або заборони, пов'язані з нормативними аспектами висловлювання. Вона вказує на те, що є необхідним, можливим або забороненим з точки зору моралі, права або суспільних норм. Використання модальних дієслів *«повинен»*, *«можна»*, *«не можна»* відображає деонтичну модальність. Конотативно такі висловлювання можуть нести відтінки наказу, дозволу чи заборони, що впливає на сприйняття повідомлення [5].

Алетична модальність стосується можливості, необхідності або випадковості подій з погляду логіки або природи. Вона виражає логічні або природні закони, що регулюють реальність, і відображається у висловлюваннях на зразок *«неможливо»*, *«обов'язково»*, *«випадково»*. Конотативний аспект алетичної модальності створює додаткові значення й асоціації, що впливають на сприйняття інформації.

Таким чином, модальність у конотативному аспекті є потужним засобом вираження ставлення мовця до висловлюваного, що дозволяє створювати багатий та різноманітний емоційний і оцінний контекст. Вона забезпечує гнучкість і виразність мовлення, що є необхідними для успішної комунікації в різних соціальних та культурних сферах. У поєднанні з іншими складниками конотації, такими, як **емоційність**, **оцінність**, **емотивність** та **інтенсивність**, модальність дозволяє досягати високого рівня експресивності мовлення, впливаючи на сприйняття та емоційний стан аудиторії [33].

Дослідження модальності у конотативному аспекті виявляє її тісний зв'язок із прагматичними аспектами комунікації, що дозволяє мовцеві не лише передавати інформацію, а й впливати на адресата через додаткові значення, асоціації та емоції. Важливу роль у цьому відіграють мовленнєві акти, у яких модальність може підсилювати експресивність та прагматичну силу висловлювань. Зокрема, використання модальних слів і виразів допомагає уточнити наміри мовця, посилити переконливість або навпаки, створити відчуття невизначеності та сумніву [9].

Одним із ключових аспектів конотації в модальності є її здатність змінювати інтерпретацію висловлювання залежно від контексту. Наприклад, вислів *«Можливо, він прийде»* у різних контекстах може інтерпретуватися як оптимістичне сподівання, нейтральне припущення або навіть скептичний сумнів. Отже, модальність виступає динамічним інструментом, що адаптується до ситуаційних вимог комунікації, надаючи мовленню гнучкості та багатозначності [3].

Крім того, модальність може взаємодіяти з іншими конотативними складниками, такими, як **емоційність** та **інтенсивність**, посилюючи або змінюючи їхній вплив. Наприклад, поєднання епістемічної модальності з інтенсивністю у вислові *«Він абсолютно точно прийде»* створює сильний емоційний та переконливий ефект, що значно впливає на сприйняття інформації слухачем.

У художній літературі модальність часто використовується для створення психологічної глибини персонажів, вираження їх внутрішніх конфліктів та

сумнівів. За допомогою модальних конструкцій автори можуть передавати складні емоційні стани і ставлення персонажів до подій, що відбуваються, додаючи наративу додаткової експресивності та реалізму. Наприклад, у діалогах персонажів модальні вирази можуть сигналізувати про їхні сумніви, страхи або надії, роблячи їх образи більш багатовимірними та живими [27].

Важливий аспект модальності у конотації полягає в її культурній специфіці. У різних мовах та культурах модальні конструкції можуть мати різні конотативні значення та відтінки, що впливає на міжкультурну комунікацію. Наприклад, рівень прямоти або непрямоти у вираженні модальності може варіюватися, що призводить до непорозумінь у міжкультурних взаємодіях. Розуміння культурних особливостей модальності є ключовим для ефективного спілкування та уникнення комунікативних бар'єрів [6].

Таким чином, модальність як аспект конотації є багатограним і складним явищем, що відіграє важливу роль у формуванні експресивності мовлення. Вона не лише доповнює інші конотативні складники, але й взаємодіє з ними, створюючи багатий і динамічний комунікативний простір. Дослідження модальності у конотативному аспекті відкриває нові перспективи для розуміння механізмів мовленнєвого впливу та ефективної комунікації у різних соціальних та культурних контекстах.

1.3. Поетичний текст як єдність системного та індивідуального

Поетичний текст розглядають як гармонійне поєднання системного й індивідуального, де системне стосується мовних та літературних норм, а індивідуальне – авторської оригінальності та творчого підходу.

З одного боку, системність поетичного тексту виявляється через використання загальноприйнятих структур і форм. Це стосується таких елементів, як **ритм, метрика, рима, строфіка, лексика та синтаксис**. Поети наслідують певні літературні традиції і жанрові вимоги, що забезпечує впізнаваність і зрозумілість тексту для читача. Наприклад, сонет має чітко визначену структуру – 14 рядків, що поділяються на два катрени та два терцети,

з певною схемою римування. Такі системні елементи створюють каркас, на який поет нанизує свій творчий задум [8].

З другого – індивідуальність поетичного тексту проявляється в авторській манері письма, унікальних образах, метафорах, символах та стилістиці. Кожен поет використовує мовні засоби по-своєму, відображаючи індивідуальність, світогляд, емоції та уяву. Індивідуальний підхід до створення поетичного тексту робить його неповторним і оригінальним, дозволяє передати унікальний досвід автора. Наприклад, творчість Тараса Шевченка відзначається глибоким патріотизмом і національною самосвідомістю, що проявляється через специфічні образи та символіку, характерну тільки для його поезії [32].

На думку І. Бондар-Терещенко, поєднання системного та індивідуального аспектів забезпечує поетичному тексту багатогранність і багатозначність. Системні елементи створюють загальну основу, яка дає змогу читачеві орієнтуватися у тексті, тоді як індивідуальні особливості додають глибину та багатство значень. Така єдність дозволяє поетичному тексту бути зрозумілим і водночас викликати естетичне задоволення, стимулювати емоційні та інтелектуальні реакції [14].

Поетичний текст як єдність системного та індивідуального також відображає діалектику між традицією і новаторством. Поети, спираючись на літературні традиції, водночас прагнуть їх оновлювати та переосмислювати, привносячи нові ідеї, форми та засоби вираження. Цей процес забезпечує розвиток поезії як жанру, її адаптацію до змін у суспільстві та культурі [7].

Таким чином, поетичний текст є складним і багатогранним явищем, яке поєднує системні елементи мовних та літературних норм з індивідуальними особливостями творчого підходу автора. Це поєднання забезпечує багатство і різноманітність поезії, її здатність виражати універсальні людські почуття та ідеї через унікальний авторський погляд і стиль.

Дослідження поетичного тексту як єдності системного та індивідуального також дозволяє виявити, як ці аспекти взаємодіють у процесі комунікації між автором і читачем. Поетичний текст виступає своєрідним медіатором, що

передає естетичні, культурні та емоційні коди від автора до аудиторії, забезпечуючи глибоке і багатогранне сприйняття [15].

Системні елементи поетичного тексту забезпечують загальну зрозумілість та впізнаваність, створюючи певні очікування у читача щодо структури, ритміки та римування. Наприклад, віршовий розмір або рима можуть викликати певні асоціації, пов'язані з конкретними літературними традиціями або жанрами. Це дозволяє читачеві налаштуватися на певний спосіб сприйняття тексту, створюючи базову платформу для подальшої інтерпретації [34].

Індивідуальний аспект, що включає унікальні мовні засоби та стилістичні прийоми автора, відкриває нові смислові горизонти, викликає різноманітні емоційні та когнітивні реакції. Наприклад, використання несподіваних метафор, авторських неологізмів або специфічних образів може здивувати читача, змусити його переосмислити звичні уявлення або відкрити нові аспекти знайомих явищ. Інноваційний підхід автора до мови і форми створює естетичний ефект новизни, що є важливим компонентом художньої цінності поетичного твору [22].

На думку Т. Радзієвської, єдність системного та індивідуального у поетичному тексті може розглядатися в контексті інтертекстуальності, де текст взаємодіє з іншими текстами, традиціями та культурними контекстами. Автор, використовуючи відомі літературні форми і мотиви, одночасно може вводити в них нові значення та інтерпретації, що дозволяє створювати багатошарові та полісемантичні тексти. Наприклад, сучасні поети часто звертаються до класичних форм, таких, як сонет або гекзаметр, але наповнюють їх актуальним змістом, створюючи тим самим нові культурні феномени [39].

Важливим складником індивідуальності поетичного тексту є також його ідеологічний та філософський вимір. Авторські погляди, світогляд і духовні цінності знаходять відображення у тематичній та образній структурі вірша, впливаючи на його зміст та інтерпретацію. Наприклад, у поезії Сергія Жадана відображені соціально-політичні реалії сучасної України, що надає його творам глибокого суспільного звучання та актуальності [45].

Поетичний текст також виступає суттєвим засобом самовираження та самоідентифікації автора. Через поезію майстри слова досліджують власну ідентичність, виражають свої переживання та емоції, що робить їхні твори особистими та неповторними. Це створює особливий зв'язок між автором і читачем, який відчуває спільність емоційного досвіду та може знайти у тексті відображення власних почуттів і думок [16].

Таким чином, поетичний текст як єдність системного та індивідуального є складним, багатогранним явищем, що поєднує літературні традиції та інновації, загальні мовні норми та унікальний авторський підхід. Ця взаємодія забезпечує глибоке естетичне й емоційне сприйняття, створюючи умови для багатозначності та багатогранності поетичного твору. Дослідження цієї єдності дає змогу краще зрозуміти механізми художнього впливу та значення поезії у соціокультурному контексті.

Важливим аспектом дослідження поетичного тексту як єдності системного та індивідуального є роль мови як засобу творчого вираження (курсив наш – В. С.). Мова в поезії функціонує не лише як засіб комунікації, а й як інструмент художнього творення, здатний формувати нові сенси та естетичні ефекти. Поети часто експериментують з мовними конструкціями, лексикою та граматику, щоб досягти бажаного стилістичного та емоційного впливу [25]. Прикладом такого експериментування є використання *алітерацій, асонансів, еліпсисів та інших стилістичних фігур*, що додають тексту звукової гармонії та ритмічної складності. Ці елементи не тільки сприяють милозвучності поезії, але й підсилюють її емоційний вплив, створюючи у читача певні відчуття та настрої. Наприклад, часте вживання звуків [с] та [ш] може викликати у читача відчуття шепоту або шелесту, що додає тексту певної атмосфери.

Індивідуальність поетичного тексту також проявляється у виборі тематичних пріоритетів та способах їх подачі. Поети можуть використовувати одну й ту саму тему, але інтерпретувати її по-різному, залежно від своїх особистих переживань, культурних впливів та світоглядних настанов. Наприклад, тема кохання може бути представлена як радісне і піднесене

почуття в одного поета, тоді як інший може зосередитися на його трагічних або драматичних аспектах [18].

Крім того, поетичний текст часто відображає соціокультурний контекст, у якому він був створений, що робить його цінним джерелом для вивчення історичних і культурних процесів. Літературні твори можуть відображати суспільні настрої, політичні події, моральні дилеми та інші аспекти життя епохи. Це додає поезії додаткового виміру, роблячи її важливою не тільки з естетичного, а й у культурно-історичному плані. Наприклад, у поезії доби Ренесансу часто відображені гуманістичні ідеали, інтерес до античності та прагнення до індивідуальної свободи.

Як уважає О. Резніченко, індивідуальний стиль поета часто визначається його мовною майстерністю, здатністю до новаторства та вмінням створювати унікальні образи та символи. Видатні поети відзначаються тим, що вони можуть перетворювати звичайні слова та вислови на потужні засоби художнього втілення. Це вимагає не лише технічної майстерності, але й глибокого розуміння природи мови та її потенціалу [40].

Поетичний текст як єдність системного та індивідуального також розглядається в аспекті інтерпретації та сприйняття. Читачі, взаємодіючи з поетичним текстом, приносять свої власні досвіди, культурні контексти та емоційні стани, що впливають на їхнє розуміння і оцінку твору. Цей процес взаємодії між текстом та читачем створює додатковий шар значень і смислів, роблячи поезію живою і динамічною [19].

Зауважимо, що сучасні дослідження поетичного тексту включають аналіз взаємодії різних медіа. Наприклад, візуальна поезія, де текст поєднується з графічними елементами, або перформативна поезія, що включає театральні елементи, розширюють традиційні межі поетичного вираження, додаючи нові виміри до єдності системного та індивідуального. Ці нові форми поетичного мистецтва підкреслюють гнучкість і багатогранність поезії як жанру.

Таким чином, поетичний текст, як єдність системного та індивідуального, є складним та багатошаровим феноменом, що інтегрує в собі мовні, культурні, історичні та індивідуальні аспекти. Ця інтеграція забезпечує глибоке та

багатогранне сприйняття поезії, роблячи її важливим засобом художнього вираження та культурного самовираження.

Висновки до першого розділу

Аналіз поетичного тексту як єдності системного та індивідуального дає змогу глибше зрозуміти специфіку поетичного дискурсу, де взаємодія між загальноприйнятими мовними нормами та авторськими індивідуальними прийомами створює унікальний художній ефект. У поетичному тексті відбувається складний процес гармонізації між колективними мовними ресурсами та особистісною творчою інтерпретацією, що дозволяє авторові реалізувати власну художню концепцію. Ця гармонія сприяє створенню нових експресивних засобів, що виходять за рамки традиційних мовних структур, і водночас, завдяки системності мови, забезпечує зрозумілість та доступність поетичного вислову для реципієнта.

Таким чином, експресія в конотативному аспекті, експресивність як семантико-стилістична категорія та поетичний текст, як єдність системного та індивідуального, становлять собою взаємопов'язані елементи, що забезпечують багатогранність і глибину мовленнєвої діяльності, особливо у художньому дискурсі.

РОЗДІЛ 2

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ РІЗНОРІВНЕВИХ ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ У ПОЕТИЧНОМУ ТЕКСТІ

2.1. Стилiстичнi особливостi лексичних ресурсiв у поетичному тексті

У дослідженні поетичного тексту важливу роль відіграють різноманітні лексичні одиниці: **синоніми, антоніми, омоніми, пароніми, трансформовані фразеологізми, полісемантичні лексеми** та інші мовні засоби. Проаналізуємо різноманітні експресивно-оцінні одиниці на прикладі поетичних текстів українських авторів першої чверті ХХІ сторіччя.

2.1.1. Функційні особливості полісемантичних лексем

Проаналізуємо функційні особливості полісемантичних лексем у поетичних творах Сергія Жадана. **Полісемантичні лексеми** – це слова, які мають декілька значень, і в поезії вони часто використовуються для створення глибокого сенсу, гри слів з відповідними значеннями та для вираження авторської ідеї. Такі лексеми відіграють важливу роль, формуючи унікальний поетичний простір, де поєднуються особисті переживання, соціальні та історичні рефлексії.

Так, наприклад, у збірці «Цитатник» Сергій Жадан часто використовує полісемантичні лексеми для вираження складних соціальних і культурних реалій пострадянської України. Слово «поле» може виступати як у буквальному значенні сільськогосподарського поля, так і в переносному значенні простору для дій або боротьби. У вірші «Поле для всіх» автор уживає лексему «поле» не лише для опису фізичного простору, але і як метафору на позначення місця, де відбуваються особисті та суспільні зміни: «*Поле, на якому стоїмо, – це поле наших надій і наших страхів*» [45]. Таким чином, послуговуючись полісемією

цього слова, автор підкреслює невизначеність та амбівалентність сучасної дійсності.

У збірці «Генерал Юда» полісемантичні лексеми стають засобом створення алюзій та контрастів. Наприклад, слово «*прапор*» може символізувати національну ідентичність, патріотизм, але може мати й негативне значення, пов'язане з пропагандою або маніпуляцією масами. У поезії «Прапор нашого дитинства» автор уживає цю лексему для підкреслення контрасту між ідеалами молодості та реальністю дорослого життя: «*Прапор, під яким ми росли, став для нас символом брехні*» [45]. Полісемія слова дає змогу авторові одночасно говорити про втрату ідеалів і критикувати соціально-політичну ситуацію.

Збірка «Пепсі» надає ще більше можливостей для гри зі значенням слів. У цьому контексті полісемантичні лексеми використовуються для передачі складних емоційних станів та соціокультурних реалій. Так, слово «*стежка*» може мати значення як фізичного шляху, так і життєвого вибору або долі. В поезії «На стежці нашого часу» Сергій Жадан використовує це слово для передачі неоднозначності життєвих рішень і їхніх наслідків: «*Стежка, якою ми йдемо, не завжди веде до місця, де нам хочеться бути*» [45]. Це дозволяє авторові розкрити багатовимірність людського досвіду та існування.

У «Баладах про війну і відбудову» полісемантичні лексеми є важливим інструментом для передачі відчуття післявоєнної реальності. Лексема «*руїна*» може вживатися для позначення фізичного руйнування будівель, так і морального або духовного руйнування людини чи спільноти. У вірші «Серед руїн» Сергій Жадан використовує це слово з метою описати поствоєнний стан суспільства: «*Руїни не лише навколо нас, вони всередині нас*» [45]. Тут полісемія слова «*руїна*» позначає не лише матеріальні, але й нематеріальні втрати, які залишають глибокий слід у людській душі [45].

«Історія культури початку століття» є ще одним прикладом того, як Сергій Жадан послуговується полісемантичними лексемами для вираження своєї авторської позиції. У цій збірці слово «*культура*» має багатозначність, вказуючи як на мистецькі, так і на соціальні аспекти життя. У вірші «Культура

наша» автор розмірковує про зміни, які відбулися в суспільстві: *«Культура нашого століття – це не лише музеї, а й наша поведінка на вулицях»* [45]. Таким чином, Сергій Жадан використовує полісемантичність слова *«культура»*, щоб показати, як воно охоплює всі сфери життя людини, від високого мистецтва до повсякденних практик [45].

В іншій збірці слово *«пісок»* стає полісемантичним, маючи як буквально значення, так і символічне, що вказує наплинність часу та нестабільність буття. У вірші *«Пісок часу»* поет уживає це слово, щоб підкреслити минуцність людського існування: *«Пісок часу пересипається крізь пальці, як наші життя»* [45]. Саме цією метафорою автор висловлює ідею про те, що час не зупинити, і все в цьому світі підпорядковане неминучому рухові вперед. Полісемантичність лексеми *«пісок»* дозволяє Сергію Жадану створити віршовий образ, який одночасно передає як фізичне відчуття, так і філософське розуміння часу як необоротного потоку [45].

У збірці *«Життя Марії»* особливо цікавим є використання слова *«віра»*, яке має кілька значень. Воно може стосуватися релігійного переконання, довіри до когось або чогось, а також внутрішньої переконаності людини у власних силах. Автор розглядає це слово у різних контекстах, показуючи його багатогранність: *«Віра наша – це не лише церкви і молитви, це наші дії та вибори щодня»*; *«Що тримає птахів угорі? Очевидно, віра.»* [45]. Таким чином, Сергій Жадан, послуговуючись полісемантичним словом *«віра»*, передає багатогранність людського досвіду та різні шари людського розуміння світу і самого себе [45].

У збірці *«Тамплієри»* використано полісемантичні лексеми для створення багат шарових образів, які часто мають історичні та сучасні конотації. Слово *«тамплієри»* само по собі є полісемантичним, адже воно може означати середньовічних лицарів, що служили церкві, але також може бути й метафорою для сучасних *«воїнів»* і борців за свої ідеали. У вірші *«Сучасні тамплієри»* Сергій Жадан використовує цю лексему для проведення паралелей між історичними фігурами і сучасними активістами: *«Тамплієри нового часу – це не лицарі, а звичайні люди, що борються за правду»* [45]. Таким чином, полісемія

слова дозволяє авторові створити паралелі між різними епохами і показати, що боротьба за справедливість залишається актуальною незалежно від часу [45].

У збірці «Антенa» митець часто оперує словом «антенa» як полісемантичною лексемою. Воно може означати як технічний пристрій для передачі і прийому сигналів, так і метафоричний засіб для відчуття і сприйняття навколишнього світу, для підкреслення чутливості людини до подій, що відбуваються навколо: «Антенa нашого серця ловить сигнали болю і радості» [45]. Таким чином, слово «антенa» стає метафорою для внутрішнього світу людини, її здатності відчувати і реагувати на зовнішні впливи [45].

Крім того, у «Антені» слово «море» має різні значення: як *реальне море*, так і *символічне місце внутрішнього пошуку, втрати чи надії*. У вірші «Море, що в нас» Сергій Жадан уживає цю лексему з метою передачі відчуття незбагненності людського життя: «Море в кожному з нас – воно не знає меж» [45]. Ця полісемантичність дає змогу авторові одночасно говорити про природний феномен і внутрішній світ людини, підкреслюючи їхню схожість і безмежність [45].

Таким чином, аналіз полісемантичних лексем у поетичних творах Сергія Жадана свідчить, що вони відіграють важливу роль у створенні багатозначності та глибинного змісту його поезії. Поет майстерно використовує багатозначність слів, щоб передати складність людського існування, соціально-історичні реалії та емоційні стани. Полісемантичні лексеми стають не просто засобом вираження, але й інструментом для глибоких роздумів і розуміння світу, в якому живе людина. Вони дозволяють читачеві сприймати текст на різних рівнях – від буквального до символічного, від особистого до загальнолюдського, що робить поезію Сергія Жадана багатошаровою і багатозначною.

У поезії «Плюс» Павло Вишебаба використовує лексичні та стилістичні засоби для вираження патріотичного почуття та особистої відваги в умовах війни. Вірш починається з прямого і водночас інтимного запитання «Як ти? – не буду тебе питати» [44], що встановлює особистий контакт із читачем. Автор одразу зазначає, що детальні обговорення, «довгі подробиці», є

невідповідними в умовах війни. Про це свідчить контраст між мирним і військовим станом, де важливість обміну емоціями зменшується [44].

Тема простоти і необхідності коротких, але важливих повідомлень продовжується в наступних рядках, де поет зазначає: *«Курс на життя зараз не дорожчий за нафтовий барель, та я молюсь»* [44]. Ця метафора, що порівнює цінність життя з нафтовим барелем, показує, як економічні та глобальні інтереси можуть впливати на оцінку людського життя в умовах війни. Продовжуючи тему, Павло Вишебаба використовує образ *«плюс»* як символ простого, але важливого знаку підтримки: *«Просто постав тут плюс»* [44]. Цей символічний образ виступає як знак надії та взаємної підтримки в умовах важких випробувань [44].

Лексема *«клопіт»*, уживана в контексті *«Маєш, напевно, чималий клопіт»*, підкреслює постійний стрес і труднощі, які переживають люди на фронті. Останній рядок *«Дві наші долі малюю на попелі: лінія, лінія – плюс»* завершує вірш образами, що символізують постійний зв'язок і підтримку через прості знаки, які стають важливими в умовах війни. [44]

Поезія *«Моє покоління»* присвячена темі війни, де Павло Вишебаба досліджує тему війни та ідентичності через лексичні засоби й образи, які відображають переживання сучасного покоління українців. Вірш починається з контрасту між історією в книгах і швидкоплинністю живого досвіду: *«Історія в книгах довга, наживо – минає стрімко»* [44]. Цей контраст відображає швидкість змін і важливість переживань, що формують ідентичність сучасного покоління.

Поет підкреслює особисті і колективні переживання за допомогою лексем *«сльозами й вогнем»*, які вказують на глибокі емоційні і фізичні страждання, що супроводжують сучасну війну. Також використано сильні образи для передачі ідеї боротьби і стійкості: *«Дивіться, як сміємося прямо в обличчя смерті»* [44]. У цьому висловлюванні передано іронічний контекст, де стійкість до смерті і відчайдушна рішучість виступають як знак мужності і героїзму.

Тема страждання і непохитності продовжується через образи руйновищ і окопів: *«Дивіться на наші танці з руйновищ, постів, окопів»* [44]. Поет

використовує лексеми *«руйновища»*, *«пости»*, *«окопи»* для опису фізичних і моральних руйнувань, з якими стикається покоління в умовах війни. Останні рядки вірша передають ідею про моральний і фізичний опір через образи святого і недосконалого: *«Якщо Бог і є, він носить форму мого покоління»* [44]. Це висловлювання підкреслює віру у вищу силу, яка може бути не досконалою, але близькою до особистого досвіду.

Вірш *«Спрага»* характеризується емоційним і ліричним стилем, який контрастує з жорстокістю війни. Конструкції *«замовкнуть усі автомати»* і *«розчуємо врешті весну»* створюють контраст між війною і спокоєм, що приходить з кінцем бойових дій. Поет використовує образи весни і кохання як символи відновлення і відпочинку після важких часів. [44]

Образ *«спрагло ми будем кохатись»* є метафоричним, що втілює бажання відновити людські стосунки і забути про війну через фізичну й емоційну близькість. Конструкції *«розчинити її клятий запах»* і *«солоному потові вдох»* відображають інтенсивні фізичні відчуття, які символізують процес очищення і відновлення. [44]

Поет завершує вірш, використовуючи образи відновлення і продовження життя: *«Я тебе перед втомленим сном обійматиму безкінечно, а на ранок любитиму знов»* [44]. Це підкреслює глибоке бажання відновити і продовжити людське щастя після війни, демонструючи віру в те, що любов і близькість можуть бути джерелом сили і відновлення.

Поетичні твори Павла Вишебаби характеризуються глибоким емоційним та лексичним навантаженням, що допомагає передати переживання і досвід сучасних українців у контексті війни. Лексеми, образи та стилістичні прийоми, використані в його віршах, дозволяють читачам глибше зрозуміти патріотичні почуття, страждання та надії, які формують сучасну українську поезію [44].

Поезія Юрія Іздрика вирізняється багатством лексичних засобів, серед яких особливе місце посідають полісемантичні лексеми. Вони часто набувають додаткових значень, що дозволяє створити багатозарові образи і глибше відобразити внутрішні переживання героїв.

У вірші «Вишиванка» слово «*мережа*» вживається у двох значеннях: як «*сплетіння ниток*» і як «*павутина*». Ця багатозначність дозволяє читачеві по-різному трактувати текст, звертаючи увагу на символічний зміст. Слово «*павутина*» також має двозначність: з одного боку, це буквально павутина, яка тримає героя в пастці, з іншого – це символ тонкої, незримої межі між життям і смертю, долею і випадковістю. [46]

В іншій поезії лексема «*ніжність*» також має полісемантичне значення. Вона позначає емоційний стан, близький до любові, але поступово слово набуває інших значень, таких, як «*тендітність*» і «*вразливість*». Це дає змогу глибше розкрити внутрішній світ ліричного героя, який водночас є сильним і слабким, ніжним і беззахисним. [46]

Поезія Дмитра Лазуткіна характеризується використанням полісемантичних лексем, які збагачують зміст його творів і надають їм глибини. У вірші «Контужений» слово «*щастя*» набуває кількох значень. Воно використовується як назва міста, що також створює додаткову символіку іронії – бо під «*щастям*» герой переживає мінометний обстріл, після якого він був поранений. Це підкреслює абсурдність війни, де навіть назви місць контрастують з реальністю. Слово «*щастя*» тут виступає як полісемантична лексема, яка одночасно означає і місце, й іронічний символ стану героя [47].

У вірші «Реквієм на дощі» слово «*хрестики*» також має подвійне значення. З одного боку, це може бути символіка християнського хреста, що асоціюється з похованнями і скорботою. З другого – «*хрестики*» можуть позначати місця на карті або ділянки, де загинули солдати. Ця полісемія додає тексту глибини і дозволяє трактувати його на кількох рівнях. [47]

Полісемантичні лексеми у віршах Мар'яни Савки («Чорний пан», «Білий янголе, крил немає...» та «Повернення») відіграють важливу роль у створенні глибокого смислового наповнення: слово «*чорний*» має декілька значень: воно не лише відображає кольорову палітру пана та його оточення, але й натякає на його внутрішній стан, символізуючи темряву, можливо, навіть злість або сум. Таке використання полісемії дозволяє створювати складні образи, в яких читач може знаходити нові значеннєві відтінки при кожному прочитанні [48].

У вірші «Білий янголе, крил немає...» слово «крила» має декілька значень: це не лише фізичні атрибути янгола, але й символ надії, свободи чи духовної піднесеності. Втрата крил, таким чином, може символізувати втрату свободи, надії, або духовного падіння. Це створює багатозначність вірша, надаючи йому глибину та емоційну насиченість [48].

У вірші «Повернення» Мар'яна Савка послуговується полісемією з метою збагачення тексту. Наприклад, слово «прапор» може вказувати як на буквальний прапор, символ нації чи ідентичності, так і на внутрішній «прапор» – символ особистої боротьби чи переконань. Ця багатозначність створює враження багатогранності, де кожен образ має кілька можливих трактувань [48].

Отже, полісемантичні лексеми, вжиті у творах поетів, відіграють важливу роль у створенні багатозначності поезії, також вони збагачують зміст твору, надаючи йому глибини.

2.1.2. Функційне навантаження омонімів

Омоніми – це слова, які мають однакове написання або звучання, але різні значення. Використання омонімів у поезії дозволяє створювати іронію, гру слів, парадокси і багатозначність тексту, що надає поетичним творам додаткового смислового навантаження.

Омоніми у поетичних творах Сергія Жадана є одним із важливих аспектів його літературної творчості. Вони часто виконують функцію акцентування уваги на певних аспектах людського досвіду, соціальних явищах або історичних подіях. Розглянемо функційне навантаження омонімів у поетичних творах Сергія Жадана.

У збірці «Цитатник» Сергій Жадан часто використовує омоніми для створення подвійного смислу, що дозволяє йому виражати амбівалентність людського буття та невизначеність соціальних реалій. Наприклад, слово «замок» може мати значення як укріпленої будівлі, так і пристрою для закривання дверей. У вірші «Замок на дверях» автор грає з цими значеннями,

створюючи контраст між безпекою й обмеженням: *«Замок, що захищає від світу, водночас тримає нас в пастці»*. [45] Це вживання омоніма підкреслює складність людських відносин із зовнішнім світом, де безпека може стати обмеженням свободи.

Збірка «Генерал Юда» містить омоніми, що підкреслюють соціальні та політичні проблеми. Наприклад, слово *«мир»* може означати як відсутність війни, так і світ як загальне поняття. У вірші «Мир і війна» Сергій Жадан використовує омонім для створення парадоксу: *«Мир, який ми маємо, не завжди мирний»*. Тут омонім *«мир»* вказує на двоїстість реальності, в якій навіть мирне життя може бути сповнене конфліктів і напруги. [45] Це дозволяє авторові передати складність соціальних відносин і неоднозначність сучасного світу.

У збірці «Пепсі» поет активно послуговується омонімами для вираження різних аспектів молодіжної культури та соціальної динаміки. Наприклад, слово *«корінь»* може мати значення як частина рослини, так і фундамент, основа чогось. У вірші «Коріння молодості» Сергій Жадан обігрує значення цього слова, щоб показати пошук молоддю своїх ідентичних *«коренів»* у суспільстві, що швидко змінюється: *«Корінь наших мрій – у наших батьківських будинках, але чи зможемо ми їх знайти в цьому місті?»*. [45] Таким чином, омонім *«корінь»* стає метафорою для пошуку ідентичності та стабільності в умовах соціальної нестабільності.

У збірці «Балади про війну і відбудову» використання омонімів слугує для підкреслення контрастів між минулим і сучасним, війною і миром, руйнуванням і відновленням. Слово *«світло»* може означати як фізичне явище, так і метафоричне поняття надії або правди. У вірші «Світло війни» Сергій Жадан уживає цей омонім з метою створення іронічного ефекту: *«Світло, що несе війна, часто є світлом руйнування»* [45]. Приклад свідчить, як омонім *«світло»* стає засобом для висловлення критики щодо війни, яка приносить *«світло»* у вигляді вибухів і пожеж, а не миру і надії. [45]

Збірка «Історія культури початку століття» також містить омоніми, які допомагають розкрити тему культурних трансформацій і взаємодії традицій із

сучасністю. Наприклад, слово «час» може означати як період доби, так і тривалість подій. У вірші «Час змін» Сергій Жадан використовує омонім для створення багатозначної картини змін, що відбуваються: «*Час плине, але час змінюється*» [45]. Омонім «час» підкреслює плинність історії і постійну зміну, яка є незмінною частиною людського досвіду.

В «Ефіопії» омоніми служать для вираження філософських роздумів про природу буття і людського досвіду. Слово «вода» може мати значення як фізична субстанція, так і метафора для емоційної течії або життєвого потоку. У вірші «Вода життя» автор використовує цей омонім, щоб підкреслити глибину людських переживань: «*Вода, що летить з наших очей, не завжди є сльозами*». Тут омонім «вода» стає символом для внутрішніх емоційних станів, що змінюються, як фізична рідина. [45]

У збірці «Життя Марії» омоніми відіграють важливу роль у вираженні релігійних та особистих переживань. Наприклад, слово «ключ» може означати як фізичний об'єкт для відмикання замків, так і метафоричний засіб розуміння або вирішення проблем. У вірші «Ключ до спасіння» Сергій Жадан уживає омонім для створення подвійного смислу: «*Ключ від нашого серця не завжди відчиняє двері до раю*». Таким чином, омонім «ключ» підкреслює складність духовного пошуку і невизначеність в досягненні особистого і релігійного спасіння. [45]

У збірці «Тамплієри» Сергія Жадана використано омоніми для створення багатозначних образів, що пов'язані з історією та сучасністю. Слово «меч» може означати як зброю, так і символ сили чи справедливості. У вірші «Меч справедливості» Сергій Жадан вживає омонім для відображення суперечностей між ідеалами і реальністю: «*Меч, що має карати за зло, часто стає зряддям для його здійснення*» [45]. Таким чином, омонім «меч» стає символом іронії і критики щодо сучасних суспільних і політичних явищ.

У збірці «Антенa» омоніми вжито для підкреслення неоднозначності людського досвіду і складності взаємодії між індивідом і суспільством. Наприклад, слово «знак» може означати як фізичний символ або сигнал, так і метафоричну вказівку чи попередження. У вірші «Знак на дорозі» Сергій

Жадан використовує цей омонім, щоб підкреслити невизначеність життєвого шляху: «Знак, що ми шукаємо, може бути не тим, що веде нас до дому». Омонім «знак» стає метафорою для життєвих виборів і напрямків, які часто є неоднозначними і не завжди ведуть до бажаного результату. [45]

Таким чином, аналіз функційного навантаження омонімів у поетичних творах Сергія Жадана показує, що вони виконують важливу роль у створенні багатосарових і багатозначних текстів. Омоніми дозволяють авторові створювати гру слів, парадокси та іронію, що надає його поезії особливої образності і глибини. Використання омонімів дозволяє читачам сприймати текст на різних рівнях, що робить поезію Сергія Жадана не лише цікавим літературним явищем, але і важливим засобом для розуміння складності людського існування, соціальних реалій і культурних трансформацій.

Омоніми відіграють важливу роль у поезії, додаючи багатозначності та експресивності текстам. У творах Павла Вишебаби омоніми використовуються для досягнення різних комунікативних цілей, таких, як створення іронії, підкреслення контрастів або поглиблення значення. Аналіз функційного навантаження омонімів у його поезії дозволяє зрозуміти, як ці мовні явища сприяють передачі складних емоцій і концептів.

У вірші «Плюс» омонімічні явища не є домінуючими, однак загальний контекст може використовувати двозначності для створення багатогранного емоційного відгуку. Наприклад, слово «плюс» покликане виконувати декілька функцій у різних контекстах. У звичайному мовному вжитку «плюс» означає додатковий елемент або позитивний знак. У поезії ж використано цей термін як символ простого знака підтримки в умовах війни, підкреслюючи, що навіть маленькі знаки уваги мають величезне значення. [44]

З погляду функційного навантаження, «плюс» тут має подвійне значення: як символ математики та як знак підтримки і позитиву. У контексті війни, де деталі стають менш важливими, ніж сам факт підтримки, омонімічне значення «плюс» допомагає створити емоційний акцент на важливості кожного позитивного знаку в складних умовах. [44]

У поезії «Моє покоління» омоніми підсилюють смислове навантаження і передають глибокі переживання. Наприклад, слово «*сіль*» має кілька значень: **як приправа і як метафора для «гіркоти» життя**. Автор використовує омонімію з метою передати важкість і біль досвіду сучасного покоління. Напр.: «*Якщо би всю сіль з копалин жбурнути в страждання світу*» [44]. В цьому контексті «*сіль*» не лише означає приправа, а також символізує болісні випробування і страждання, що накопичуються в житті людей.

Слово «*спільні*» може бути омонімічним, позначаючи як спільність людей, так і загальність страждання: «*Із кожним життям навколо недоля і доля спільні*» [44]. У цьому випадку омонімічне значення допомагає показати, як страждання і радості людей перетинаються і взаємопов'язані, що робить текст багатозначним і більш емоційно насиченим.

У вірші «Спрага» омоніми використовуються для створення контрастів і підкреслення глибоких емоційних станів. Слово «*спрагло*» може мати різні значення: **як фізична потреба у воді або як метафора для інтенсивного бажання**. Слово «*спрагло*» використовують для опису бажання відновити кохання і забути про війну: «*Як же спрагло ми будем кохатись*». [44] Це омонімічне значення додає тексту додаткового значеннєвого відтінку, де спрага фізична й емоційна переплітаються.

Крім того, слово «*гаряче*» може мати подвійне значення, вказуючи на фізичну температуру і на інтенсивність почуттів: «*Як же гаряче буде в ліжках*». [44] Омонімічність тут слугує для підкреслення контрасту між холодом війни і теплом людських стосунків, що служить для вираження глибоких емоцій і бажання відновити нормальне життя після важких часів.

Функційне навантаження омонімів у поетичних творах Павла Вишебаби сприяє створенню багатогранного й емоційно насиченого тексту. Омоніми в його творах допомагають побачити контрасти між війною і миром, фізичними й емоційними станами, а також додають додаткові смислові навантаження до тематичного спрямування творів. Павло Вишебаба використовує омоніми для створення глибокого і багатогранного емоційного впливу на читача.

Омоніми, що часто трапляються у поезії Юрія Іздрика, служать засобом створення багатозначності та гри слів. Вони сприяють посиленню емоційного впливу на читача та спрямованості тексту. У вірші «Молитва» слово «говори» вживається як омонім, що має декілька значень: «*промовляй*» і «*висловлюй почуття*». Ця омонімія дозволяє передати глибину почуттів ліричного героя, його прагнення до спілкування і розуміння навіть у найтяжчі моменти життя. [46]

У вірші «Вишиванка» слово «берег» може позначати як «землю біля води», так і «охорону, захист». Це омонімічне значення допомагає створити враження захисту, яким оточена людина в складних життєвих умовах, і водночас підкреслює крихкість цієї захищеності. [46]

Дмитро Лазуткін часто послуговується омонімами з метою створення гри слів і підсилення емоційного впливу. У вірші «Реквієм на дощі» слово «ридма» вживається у значенні «плакати ридма», але водночас може означати «голосно, публічно виражати скорботу». Це омонімічне навантаження підсилює драматичний ефект тексту, підкреслюючи не лише приватний біль, але й публічне горе, яке відчуває народ у зв'язку з втратами [47].

У вірші «Пташка» слово «вікно» має омонімічне значення. По-перше, це слово означає «вікно в будинку», а з другого – «вікно можливостей», яке закривається через відключення електрики. Це додає тексту метафоричного змісту, вказуючи на втрачені можливості та обмежені перспективи. [47]

Омоніми в поезії Мар'яни Савки часто використовуються для створення гри слів, що додає текстам подвійного змісту і багатозначності. У вірші «Білий янголе, крил немає...» слово «рани» може бути сприйняте як омонім: **воно може позначати як фізичні рани, так і душевні, емоційні пошкодження**. Це додає поезії емоційної напруги, адже кожен читач може по-своєму інтерпретувати, який саме тип ран має на увазі авторка. У вірші «Повернення» омонімічне слово «*пломені*» також може бути сприйняте по-різному: **як фізичний вогонь або як метафора пристрасті, напруги**. [48]

Крім того, у вірші «Чорний пан» слово «чорний» теж може мати омонімічне навантаження: по-перше, вказівка на колір; по-друге – це слово

може символізувати темряву, зло або навіть смуток і печаль. Таке використання омонімів дозволяє Мар'яні Савці додавати багатозначності і глибини своїм поетичним творам, створюючи можливість різних тлумачень, що збагачує сприйняття читача. [48]

Використання омонімів справді є важливим у поетичних текстах. Завдяки цим категоріям автор може передавати багатозначність та гру слів, створювати цікаві ефекти смислового навантаження.

2.1.3. Експресивні можливості паронімів

Пароніми – це слова, які схожі за звучанням, але різняться значенням. Використання паронімів у поезії дозволяє створювати додаткові асоціативні зв'язки, гри слів, підсилювати емоційне забарвлення тексту та акцентувати увагу на певних аспектах змісту.

Пароніми у поетичних творах Сергія Жадана становлять важливий складник його літературної майстерності. Вони служать для передачі тонких відтінків смислу, відображення суперечливих почуттів та підкреслення амбівалентності певних ситуацій або образів. Розглянемо експресивні можливості паронімів у конкретних поетичних збірках Сергія Жадана.

У збірці «Цитатник» Сергій Жадан уживає пароніми для створення гри слів, що підкреслює багатозначність та контекстуальність образів. Наприклад, пароніми «місто» і «місце» використовуються у вірші «Місце в місті». Ці слова близькі за звучанням, але мають різні значення: «місто» як урбаністичний простір і «місце» як конкретна локація або соціальна позиція. Сергій Жадан послуговується цією подібністю для підкреслення пошуку ідентичності у сучасному урбаністичному середовищі: *«У цьому місті важко знайти своє місце, коли кожен куточок дихає чужими життями»*. [45] Тут пароніми допомагають авторові створити образ відчуженості та розгубленості людини у великому місті.

У збірці «Генерал Юда» ужито пароніми для підсилення соціальної та політичної критики. Наприклад, у вірші «Сила і зрада» пароніми «сила» і

«зрада» використано для підкреслення суперечливості політичних реалій. **«Сила» може бути позитивним або негативним атрибутом, залежно від контексту, тоді як «зрада» завжди несе негативне значення.** Сергій Жадан грає з цими словами, щоб показати, як політична сила може бути двоїстою: *«Сила, що обіцяє свободу, часто обертається зрадою тих, хто в неї вірив»*. Використання паронімів у цьому контексті дозволяє авторові підкреслити моральну двоїстість і невизначеність політичної влади. [45]

У збірці «Пепсі» пароніми допомагають передати динамічність молодіжної культури та відчуття пошуку. Наприклад, пароніми «*рух*» і «*шлях*» у вірші «Рух і шлях» створюють додаткові смислові відтінки, пов'язані з темою пошуку себе. «*Рух*» може означати фізичне переміщення, а «*шлях*» має більш символічне значення – це дорога, якою йде людина у своєму житті: *«Ми рухаємось щодня, але чи знаємо ми свій шлях?»*. [45] Пароніми підсилюють відчуття невизначеності й одночасно пошуку власного життєвого шляху в умовах сучасного світу.

У поезії «Балади про війну і відбудову» Сергій Жадан використовує пароніми для вираження контрастів і суперечностей між війною і миром, руйнуванням і відновленням. Наприклад, пароніми «*руїна*» і «*радість*» створюють несподіваний контраст. Автор грає з цими схожими за звучанням словами, щоб підкреслити парадокс: *«Руїна, що залишилася від наших будинків, стала радістю для нових забудовників»*. [45] Така гра слів дозволяє авторові критично оцінювати ситуацію, що склалася після війни, коли руйнування стають джерелом прибутку.

У збірці «Історія культури початку століття» пароніми запропоновано для підкреслення культурних змін і взаємодії традицій з новими ідеями. Наприклад, пароніми «*спАдок*» і «*спадОк*» вказують на різні аспекти культурного спадку: «*спАдок*» як те, що отримано від попередніх поколінь, і «*спадОк*» як те, що може бути втрачено або забуто. У вірші «Спадок нашого часу» Сергій Жадан послуговується грою слів, щоб показати, як швидко змінюється культура: *«Наш спАдок легко стає спадкОм, коли ми його не цінуємо»*. [45] Таким чином, пароніми підкреслюють важливість збереження культурної пам'яті.

Збірка «Ефіопія» демонструє функції паронімів для створення філософських і метафоричних образів. Наприклад, пароніми «душа» і «душ» використовуються у вірші «Душа під дощем». Ці слова схожі за звучанням, але мають різні значення: **«душа» як духовна сутність і «душ» як водяний потік.** Сергій Жадан грає з цими значеннями, щоб створити образ очищення та духовного переродження: *«Душа, що стоїть під душем дощу, очищається від бруду минулого»*. [45] Тут пароніми стають засобом підсилення метафоричної глибини тексту, підкреслюючи складність людських емоцій і духовних переживань.

У збірці «Життя Марії» пароніми також відіграють важливу роль у вираженні духовних та особистих пошуків. Пор.: пароніми «віра» і «вірність». Ці слова, хоча і схожі за звучанням, мають різні значення: **«віра» як релігійне переконання і «вірність» як моральна чеснота.** Сергій Жадан використовує цю схожість, щоб показати, як ці поняття взаємопов'язані, але не завжди тотожні: *«Вірність не завжди йде поруч із вірою, але віра без вірності – це лише слово»*. [45] Тут пароніми підкреслюють складність і неоднозначність духовного пошуку і моральних виборів.

У збірці «Тамплієри» пароніми стають засобом створення іронії та історичних паралелей. Наприклад, пароніми «меч» і «міч» використовуються для гри з історичними і сучасними контекстами. **«Меч» як символ сили і «міч» як старовинна українська назва для прапора або знаку.** У вірші «Меч і міч» Сергій Жадан уживає ці слова для підкреслення розриву між ідеалами і реальністю: *«Меч, що має карати за зло, часто стає мічем в руках брехунів»*. [45] Гра з паронімами дозволяє авторові створити багат шаровий образ, що поєднує в собі історичний контекст і сучасну критику.

У збірці «Антенa» пароніми слугують для підсилення експресії і глибини емоційного стану ліричного героя. Напр.: пароніми «світ» і «світло» у вірші «Світло світу» допомагають передати складність людського досвіду. **«Світ» як фізичний або соціальний простір і «світло» як символ знання або надії.** Сергій Жадан грає з цими словами, щоб створити образ незбагненого і неоднозначного світу: *«Світло, що ми шукаємо, часто губиться у темряві*

світу». [45] Тут пароніми допомагають підкреслити суперечливість і багатозначність людського існування.

Таким чином, аналіз експресивних можливостей паронімів у поетичних творах Сергія Жадана свідчить, що вони виконують важливу роль у створенні багатозначності тексту, підсиленні емоційного забарвлення й акцентуванні уваги на певних аспектах змісту. Пароніми дозволяють поетові грати зі словами, створюючи додаткові смислові відтінки і асоціативні зв'язки, що робить його поезію не лише інтелектуально насиченою, але й емоційно багатою. Використання паронімів стає важливим інструментом для вираження складності людського досвіду, суперечливих почуттів і амбівалентності соціальних та культурних реалій.

Пароніми, як мовні одиниці, що мають схожу форму, але різні значення, є потужним інструментом для створення емоційних та концептуальних ефектів у поезії. Павло Вишебаба вміло використовує пароніми, щоб надати своїм творам багатогранності та глибини. Експресивні можливості паронімів у його поезії розкриваються через їх здатність створювати контрасти, іронічні ефекти і метафоричні значення, що значно підсилює емоційний вплив на читача.

У вірші «Плюс» Павло Вишебаба вживає пароніми для створення певних художніх ефектів, хоча їх використання тут не є домінуючим. Однак, аналіз слова «плюс», яке може викликати асоціації з математичним знаком і символом позитивного підкріплення, дозволяє глибше зрозуміти емоційний контекст. «Плюс» стає знаковим елементом, що підкреслює важливість навіть найменших знаків підтримки у складних умовах війни. Це слово не лише позначає додаток у числовій системі, але і символізує просту, але важливу підтримку у воєнний час, надаючи тексту особливого емоційного відтінку. [44]

У вірші «Моє покоління» пароніми відіграють значну роль у створенні багатозначних образів і підкресленні глибоких переживань. Слова «сіть» і «гіркота» використовуються для створення метафоричних зв'язків. «Сіть», що вживається як символ болю і страждання, допомагає підкреслити гіркоту і тяжкість життя сучасного покоління. Пароніми вжито для підсилення

метафоричних значень, створюючи образи, які дозволяють читачеві глибше відчувати емоційний стан персонажів. [44]

Паронімічні пари, такі, як «*горицвіт*» і «*гіркота*», вносять додатковий емоційний відтінок у вірш. «*Горицвіт*», як символ страждання, додає ваги метафорі страждань і болю, яких зазнають герої твору. Ці пароніми допомагають розкрити масштаб болю і переживань, що робить текст більш виразним і багатогранним. [44]

Вірш «Спрага» демонструє використання паронімів для створення контрастів і вираження глибоких емоцій. Слово «*спрагло*», яке може означати як фізичну потребу в воді, так і метафору для інтенсивного бажання, підкреслює глибину почуттів персонажів. Фраза «*Як же спрагло ми будем кохатись*» втілює паронімічну близькість слів для підкреслення інтенсивності емоцій і прагнення відновити нормальне життя після війни. [44]

Крім того, слово «*гаряче*» має подвійний смисл у контексті цього вірша. Воно може позначати як фізичну температуру, так і інтенсивність емоційних переживань. «*Як же гаряче буде в ліжках*» створює контраст між теплом людських стосунків і холодом війни, що посилює виразність емоційних станів і відчуття персонажів. [44]

Загалом, експресивні можливості паронімів у поезії Павла Вишебаби виявляються через їх здатність створювати глибокі емоційні ефекти і метафоричні значення. Використання паронімів дозволяє авторові передати контрасти між різними емоційними станами, іронічно грати зі значеннями слів і створювати багатозначні образи. Це робить поезії Павла Вишебаби більш виразними і насиченими емоціями, сприяючи глибшому розумінню його творчості.

Пароніми в текстах Юрія Іздрика відіграють важливу роль у створенні експресії та посиленні емоційного забарвлення. У вірші «*Ліниві і ніжні*» слова «*ліниві*» і «*ніжні*» є паронімами, які поєднують близькість звучання і різницю значень, що підкреслює парадоксальність ситуації. Це поєднання передає контраст між інертністю і тендітністю, що дозволяє створити більш глибокий

образ героїв, які, незважаючи на свою зовнішню бездіяльність, мають глибокий внутрішній світ. [46]

У вірші «Вишиванка» слова «вузлів» і «вузько» теж створюють паронімічний ефект. Вони викликають асоціації з плетивом, заплутаністю та складністю, що підсилює відчуття життя як нескінченної боротьби з труднощами. [46]

Пароніми в поезії Дмитра Лазуткіна створюють особливий поетичний ефект, підкреслюючи експресію та емоційне навантаження тексту. У вірші «Контужений» слова «замінований» і «замінений» викликають асоціацію з небезпекою і мінуванням, одночасно підкреслюючи швидкоплинність життя та можливість заміни одного моменту іншим. Це створює напружений емоційний ефект, який підсилює загальну атмосферу небезпеки і непередбачуваності [47].

У вірші «Реквієм на дощі» слово «сльози» має подвійне значення (як дієслово та іменник) і використовується для підкреслення болю і скорботи, що розривають душу. Це слово викликає в уяві читача образ не тільки фізичних сліз, але й метафоричного розриву, коли країна буквально «рветься» від горя і втрат. [47]

Пароніми, схожі за звучанням, але різні за значенням, додають ритмічності та експресії віршам Мар'яни Савки. Авторка використовує пароніми для підсилення емоційного забарвлення та створення додаткових асоціацій. Наприклад, рими «темряви» і «нітьма» є близькими за значенням і звучанням, але кожне слово додає свій власний відтінок значення. Ця подібність слів створює ефект ритмічної хвилі, яка підсилює драматичний настрій твору. [48]

У вірші «Білий янголе, крил немає...» використання паронімів створює додатковий шар смислових асоціацій, наприклад, між словами «світло» і «світить». Це надає тексту відчуття єдності та плавності, де кожне слово ніби підсилює інше, створюючи гармонійне поєднання значень. У поезії «Чорний пан» подібні рими «чорний» і «чорне». Вони акцентують увагу на однотонності й монохромності, що підсилює загальний настрій і тематику вірша. Такий

підхід дозволяє створювати більш насичений і виразний текст, який глибоко впливає на емоційний стан читача. [48]

Отже, пароніми є важливими у поетичних текстах, адже вони допомагають авторам створити філософські та метафоричні образи, виразити контрасти, чи передати тонкі відтінки смислу.

2.1.4. Оцінно-модальна конотація антонімів-експресивів

Оцінно-модальна конотація антонімів-експресивів у поетичних творах Сергія Жадана відіграє важливу роль у створенні емоційної насиченості тексту та розкритті внутрішнього світу ліричного героя. Антоніми-експресиви, як слова з протилежними значеннями, автор використовує з метою підсилення контрасту, підкреслення суперечливості почуттів, а також для формування багатозначних і глибоких образів. У поезії Сергія Жадана антоніми-експресиви часто стають засобом передання складних емоційних станів, розкриття соціальних і моральних дилем, а також для вираження оцінно-модальної конотації, яка сприяє створенню глибокого емоційного впливу на читача. Розглянемо ці особливості на прикладах ідіостилю Сергія Жадана.

У збірці «Цитатник» антоніми-експресиви вжито для підкреслення контрастів між позитивними і негативними емоціями. Так, у вірші «Любов і ненависть» антоніми «любов» і «ненависть» слугують для розкриття амбівалентності людських почуттів. Ці два слова створюють сильний емоційний контраст і дозволяють показати складність і суперечливість відносин між людьми: *«Любов, що межує з ненавистю, як ніч із днем, несе у собі і радість, і страждання»*. [45] Уживання антонімів у цьому контексті підсилює драматизм ситуації і передає глибину внутрішніх переживань ліричного героя, що балансує між двома крайнощами.

Крім того, Сергій Жадан активно використовує антоніми-експресиви для вираження соціальних і політичних контрастів. Наприклад, у вірші «Війна і мир» антоніми «війна» і «мир» вжито не тільки для опису зовнішнього конфлікту, а й для внутрішнього протистояння в душі ліричного героя. Ці

лексеми слугують засобом підсилення соціальної критики, підкреслюючи, як мир може обертатися війною залежно від обставин і навпаки: *«Війна у душі завжди перемагає мир, коли серце не знає спокою»*. [45] Таке вживання антонімів створює сильний контраст і підсилює напруження, передаючи внутрішній конфлікт героя і водночас критикуючи зовнішні соціальні реалії.

Збірка «Пепсі» демонструє, як антоніми-експресиви слугують для передачі молодіжної енергії та суперечливих емоцій. Антонімами *«свобода»* і *«неволя»* автор послуговується для підкреслення пошуку себе та розкриття суперечливих прагнень молодого покоління: *«Свобода, що тягне за собою неволю, і неволя, що дарує свободу від вибору»*. [45] Таке поєднання антонімів відображає складність вибору між бажанням бути вільним і одночасним страхом втратити контроль. Емоційне напруження, що створюється антонімами, допомагає авторові передати амбівалентність сучасного життя та молодіжних пошуків.

У збірці «Балади про війну і відбудову» антоніми-експресиви виконують функцію контрасту між руйнуванням і відновленням, трагедією і надією. А у вірші «Руїни і будови» антоніми *«руїна»* і *«будова»* вжито для передачі подвійності процесу післявоєнного відновлення: *«На місці руїн завжди виростають нові будови, але чи можуть вони забрати біль зруйнованого минулого?»* [45]. Використання цих антонімів свідчить не тільки про фізичні зміни, а й про психологічні переживання, створюючи складний емоційний образ боротьби за нове життя після війни.

У збірці «Історія культури початку століття» антоніми-експресиви відображають культурні і ціннісні протиріччя. Антоніми *«традиція»* і *«новаторство»* створюють контраст між старим і новим, підкреслюючи боротьбу між збереженням культурної спадщини і впровадженням нових ідей: *«Традиція, що стикається з новаторством, часто губить свою суть, але новаторство без традиції не має коренів»*. [45] Використання антонімів допомагає Сергію Жадану передати складність культурного розвитку і важливість пошуку балансу між збереженням традицій і відкритістю до нового.

У збірці «Ефіопія» антоніми-експресиви служать для створення філософських контрастів, відображаючи пошуки сенсу життя і духовних істин. Наприклад, у вірші «Життя і смерть» антоніми «*життя*» і «*смерть*» вказують на вічну тему людської екзистенції: «*Життя, що тягнеться до смерті, і смерть, що надає сенс життю*». [45] Сергій Жадан користується цими антонімами, щоб підкреслити амбівалентність людського існування, де життя і смерть нерозривно пов'язані між собою, створюючи глибокий філософський підтекст і підсилюючи емоційний вплив на читача.

У збірці «Життя Марії» антоніми-експресиви вжито для розкриття духовних і моральних пошуків. Антоніми «*гріх*» і «*прощення*» створюють контраст між моральною провиною і спокутою, підкреслюючи складність духовних переживань ліричного героя: «*Гріх, що потребує прощення, але прощення не завжди знаходить свій шлях до серця*». [45] Антоніми підсилюють драматизм і глибину духовних пошуків, передаючи складність моральних дилем і пошуку внутрішнього спокою.

У збірці «Тамплієри» активно використано антоніми-експресиви для вираження історичних і моральних контрастів. Наприклад, у вірші «Справедливість і жорстокість» антоніми «*справедливість*» і «*жорстокість*» створюють образи, що протиставляються один одному, підкреслюючи моральну двоїстість історичних подій: «*Справедливість, що народжується з жорстокості, завжди має двоїсте обличчя*». [45] Антоніми у цьому контексті дозволяють Сергію Жадану критикувати історичну несправедливість і вказувати на моральні суперечності людського досвіду.

У збірці «Антенa» антоніми-експресиви підсилюють емоційне напруження і передають складні почуття ліричного героя. У вірші «Світло і тінь» антоніми «*світло*» і «*тінь*» допомагають передати складність людських почуттів і внутрішньої боротьби: «*Світло, що бореться з тінню у серці, часто програє, залишаючи лише темряву*». [45] Антоніми підсилюють контраст між надією і відчаєм, створюючи образи, що підкреслюють драматизм внутрішніх переживань героя.

Таким чином, аналіз оцінно-модальної конотації антонімів-експресивів у поетичних творах Сергія Жадана засвідчує, що вони є важливим інструментом для вираження складних емоційних станів, моральних дилем і соціальних контрастів. Антоніми дозволяють авторові створювати багатозарові, глибокі образи, що відображають складність людського досвіду, суперечливість почуттів і соціальних реалій. Антоніми-експресиви підсилюють емоційне навантаження тексту, створюючи сильні контрасти і передаючи багатозначність змісту, що робить поезію Сергія Жадана унікальною і впливовою.

Антоніми-експресиви, як лексичні одиниці, що мають протилежні значення, відіграють важливу роль у створенні оцінно-модальних конотацій у поезії. Вони не лише допомагають передавати контрасти, але й надають текстам додаткової емоційної і концептуальної глибини. Павло Вишебаба використовує антоніми-експресиви для вираження складних емоційних станів, підкреслення контрастів і досягнення сильного художнього ефекту.

У вірші «Плюс» антоніми-експресиви вжито для підкреслення контрасту між простими людськими потребами і жорстокими реаліями війни. Наприклад, антонімічні пари, такі, як «життя» і «смерть», а також «мир» і «війна», створюють чіткі контрасти, які вказують на загальну тематику вірша. [44]

Фраза «Просто, будь ласка, будь» на тлі війни набуває додаткового значення, підкреслюючи контраст між простими людськими побажаннями і складними умовами воєнного часу. Антонімічні пари «життя» і «смерть» створюють тло для розуміння важливості навіть невеликих знаків підтримки у складних умовах, надаючи тексту глибшого емоційного відгуку. [44]

Поезія «Моє покоління» демонструє антоніми-експресиви для створення сильних контрастів і вираження оцінно-модальних конотацій. Антонімічні пари «страждання» і «радість», «підтримка» і «зневіра» підсилюють емоційний і концептуальний контекст поезії. [44]

Слово «покоління» вживається разом із «стражданням» для розуміння того, як сучасне покоління переживає труднощі. Контраст між «сили» і «слабкість», що виникає шляхом уживання антонімічної пари, допомагає виразити надію і боротьбу, що є центральними темами вірша. Антоніми

використовуються для створення глибокого відображення переживань і ситуацій, які стають ключовими для розуміння тексту. [44]

У вірші «Спрага» антоніми-експресиви вжито для створення контрастів між різними емоційними станами, такими, як «жар» і «холод», «спрага» і «насичення». Ці контрастиви передають емоційні переживання персонажів та їх прагнення до відновлення після війни. [44]

Фрази «Як же гаряче буде в ліжках» і «розчинити її клятий запах» демонструють антонімічні пари, що створюють контраст між інтимним теплом і жорстокістю війни. Ці антоніми свідчать про підкреслення різниці між жорстокістю реальності і бажанням відновити теплі людські стосунки, що надає тексту додаткової емоційної глибини [44]

Оцінно-модальна конотація антонімів-експресивів у поезії Павла Вишебаби відіграє ключову роль у створенні контрастів і підкресленні емоційних станів. Антоніми-експресиви дозволяють авторові влучно передавати складні емоційні та концептуальні аспекти своїх творів. Вони використовуються для створення виразних контрастів, які посилюють драматизм та іронію, надаючи текстам глибокого емоційного забарвлення.

Антоніми-експресиви сприяють підкресленню оцінних аспектів і модальних конотацій, допомагаючи читачу краще зрозуміти складні емоційні і концептуальні рівні поезій. Павло Вишебаба вміло використовує ці мовні засоби для створення потужних і виразних художніх ефектів, що робить його поезію насиченою і багатогранною.

У поезії Юрія Іздрика антоніми вжито не лише для створення контрасту, а й для вираження оцінно-модальної конотації, що підсилює емоційний вплив тексту. У вірші «Ліниві і ніжні» антоніми «ліві» і «праві» символізують протилежні сторони, які одночасно і розділяють, і поєднують героїв. Це створює образ життя як ріки з різними берегами, між якими відбувається боротьба і злиття одночасно. [46]

У вірші «Молитва» антонімічні пари «слово» і «тіло» вказують на різницю між духовним і фізичним, що підкреслює контраст між прагненням до духовного спілкування і реальними обставинами війни та втрат. [46]

Антоніми-експресиви в поезії Дмитра Лазуткіна використано для створення контрасту та підсилення емоційного впливу. У вірші «Реквієм на дощі» антонімічна пара «*батьківщина*» і «*територія*» вказує на різні підходи до розуміння держави. «*Батьківщина*» асоціюється з рідною домівкою, патріотизмом, а «*територія*» – з абстрактним місцем на карті. Це створює напруження між особистим і громадським, між духовним і матеріальним [47].

У вірші «Пташка» антоніми «*світло*» і «*темрява*» символізують *життя і смерть, надію і відчай*. Ці контрасти підсилюють драматизм тексту і підкреслюють протистояння між світлом, що символізує життя і духовність, і темрявою, що вказує на смерть і кінець. [47]

Антоніми в поезії Мар'яни Савки підсилюють контрасти і створюють емоційне напруження, що є характерною рисою її стилю. Наприклад, у вірші «Білий янголе, крил немає...» контраст між «*білим*» і «*чорним*» створює символічне протистояння «*між світлом і темрявою, життям і смертю, добром і злом*». [48] **Такі контрасти дозволяють авторці більш чітко передавати емоційний стан героїв, а також підкреслювати важливість моральних і духовних дилем.** [там само]

У вірші «Повернення» антоніми також відіграють важливу роль у створенні драматичного ефекту. Наприклад, контраст між «*теплом*» і «*холодом*» у поєднанні з іншими протиставленнями, такими, як «*світло*» і «*темрява*», «*життя*» і «*смерть*» допомагає підсилити емоційний вплив на читача. Це не лише додає глибини тексту, а й створює враження постійної напруги та боротьби, що є ключовим мотивом вірша.

2.2. Фразеологічні одиниці в мові поезії

2.2.1. Номінативні можливості фразеологічних одиниць

Номінативні можливості фразеологічних одиниць у поетичних творах Сергія Жадана становлять собою важливий аспект його стилістичної і

композиційної техніки. Фразеологічні одиниці, як стійкі словосполучення з готовим значенням, дозволяють автору не лише збагачувати текст образністю і виразністю, але й підсилювати номінативні можливості, тобто здатність фразеологізмів називати нові або складні явища. У творчості Сергія Жадана фразеологічні одиниці часто використовуються для створення іронічних, метафоричних та символічних образів, які передають глибину і складність тематики творів.

У збірці «Цитатник» фразеологічні одиниці часто вжито для передачі іронії та критичного ставлення до соціальних реалій. Наприклад, вислів «вийти з себе» у вірші «Революція» не тільки означає фізичний або емоційний зрив, але й символізує втрату контролю над ситуацією в умовах соціальних потрясінь: «Серед вулиць, що киплять від гніву, кожен може вийти з себе і стати частиною хаосу». [45] Тут фразеологізм служить для створення образу загального безладу і підкреслює втрату особистого контролю в умовах соціального невизначеності.

У збірці «Генерал Юда» фразеологічні одиниці слугують для підкреслення політичної та соціальної критики. Вислів «під ложкою» у вірші «Генерал і народ» має значення прихованих інтересів і корупції: «Влада, що розподіляється під ложкою, завжди має свою ціну, яку платить простий народ». [45] Цей фразеологізм створює метафоричний образ корупційних схем і підкреслює контрасти між офіційними заявами і реальним становищем справ.

У збірці «Пепсі» фразеологічні одиниці служать для передачі молодіжної енергії і соціальної динаміки. Вислів «на хвилі» у вірші «Молодість і мрії» використовується для позначення стану натхнення й активності: «Молодість завжди на хвилі, пульсуючи енергією та мріями, що ведуть вперед» [45]. У цьому контексті фразеологізм допомагає створити динамічний образ молодіжної активності і прагнень, підкреслюючи безперервний рух і ритм життя.

У «Баладі про війну і відбудову» фразеологічні одиниці виконують функцію передачі контрасту між минулим і сучасним, а також для вираження болю і надії. Вислів «відкрити нову сторінку» у вірші «Руїни і надія» має

значення початку нового етапу після трагедії: *«Після руїн, що залишилися від війни, ми намагаємося відкрити нову сторінку і почати життя з чистого листа»*. [45] Фразеологізм тут символізує процес відновлення і пошуку нових можливостей після великої трагедії.

У збірці «Історія культури початку століття» фразеологічні одиниці допомагають створити образи культурних і соціальних змін. Вислів *«пропустити повз вуха»* у вірші «Культура і час» використовується для позначення ігнорування важливих культурних явищ або тенденцій: *«Багато культурних досягнень сучасності часто пропускаються повз вуха, як щось другорядне»*. [45] Фразеологізм підкреслює невизнання або байдужість до культурних змін, що відбуваються в суспільстві.

У поезії «Ефіопія» фразеологічні одиниці вжито з метою створення глибоких метафоричних образів. Вислів *«потрапити в пастку»* у вірші «Доля і вибір» має значення попадання в ситуацію, з якої важко вибратися: *«Доля часто ставить нас у пастку, з якої немає легкого виходу»*. Фразеологізм тут допомагає передати складність і драматизм ситуацій, з якими стикається ліричний герой, підкреслюючи безвихідь і труднощі вибору. [45]

У збірці «Життя Марії» фразеологічні одиниці використано для вираження моральних і духовних пошуків. Вислів *«на коні»* у вірші «Перемога і поразка» має значення бути в центрі подій або мати успіх: *«Навіть у важкі часи, коли ми намагаємося бути на коні, не завжди вдається уникнути поразки»*. Фразеологізм вказує на боротьбу і наполегливість у досягненні мети, а також на труднощі, які супроводжують цей процес. [45]

У збірці «Тамплієри» фразеологічні одиниці слугують для створення іронічних і критичних образів. Вислів *«потрапити в кліш»* у вірші «Історія і сучасність» означає повторення шаблонів і стереотипів: *«Сучасна культура часто потрапляє в кліш, не здатна вийти за межі стандартних уявлень»*. Фразеологізм тут допомагає критично оцінити обмеженість культурних і соціальних поглядів, підкреслюючи консерватизм і повторюваність сучасних явищ. [45]

У збірці «Антени» фразеологічні одиниці передають складні емоційні стани і філософські роздуми. Вислів *«на висоті»* у вірші «Емоції і роздуми» має значення бути у кращому стані або досягти успіху: *«У моменти найбільшого натхнення ми на висоті, здатні бачити більше і відчувати глибше»*. Фразеологізм допомагає створити образ емоційного підйому і глибоких роздумів, що відображають внутрішній стан героя. [45]

Таким чином, аналіз номінативних можливостей фразеологічних одиниць у поетичних творах Сергія Жадана показує, що вони є важливим інструментом для створення образності, виразності та критичності тексту. Фразеологізми допомагають автору збагачувати текст новими значеннями, підсилювати емоційний і іронічний контексти, а також передавати складність і багатогранність тематики творів. Використання фразеологічних одиниць дозволяє Сергію Жадану створювати багатозарові і глибокі образи, які збагачують текст і роблять його більш виразним і впливовим.

Фразеологічні одиниці, як стабільні сполуки слів, що мають специфічні значення, відіграють важливу роль у поезії. Вони здатні виражати складні ідеї, емоції та концепти через зрозумілі та вивірені мовні конструкції. У творах Павла Вишебаби фразеологічні одиниці виконують функцію створення насичених і виразних образів, розширення номінативних можливостей і надання текстам додаткових смислових відтінків.

У вірші «Плюс» фразеологічні одиниці сприяють створенню особливого емоційного тла і підкреслюють контекст воєнних подій. Хоча у цьому вірші фразеологічні одиниці не є домінуючими, вони все ж використовуються для створення специфічних емоційних відтінків. Наприклад, фразеологічна одиниця *«довгі подробиці»* передає важливість простих і зрозумілих виразів у складних умовах війни, де деталі і довгі описання втрачають своє значення. [44]

Фразеологізм *«мирні часи»* вжито для контрастування з теперішніми складними умовами війни, де звичайні слова набувають нового значення. Тут фразеологічні одиниці допомагають підкреслити ту просту, але важливу підтримку, яка є актуальною в умовах військових конфліктів. [44]

Фразеологічні одиниці у вірші «Моє покоління» активно використовуються для створення виразних і метафоричних образів. Фразеологізм «*танці з руйновищ*» є яскравим прикладом, де метафоричне використання звичного висловлювання набирає нового значення у контексті воєнних руйнувань. Тут «*танці*» вживаються для опису дій, які супроводжуються фізичними й емоційними труднощами, що стає символом боротьби і стійкості. [44]

Фразеологічна одиниця «*сльозами й вогнем*» служить для посилення емоційного виразу, поєднуючи в собі дві сильні емоції – **сум і боротьбу**. Ця одиниця надає тексту глибшого смислового навантаження, розширюючи номінативні можливості і виразність опису. [44]

У вірші «Спрага» фразеологічні одиниці передають контраст між різними емоційними і фізичними станами. У фразеологізмі «*спрагло кохатись*» використано метафору спраги, щоб передати інтенсивність бажання і потреби в близькості після пережитих випробувань. Цей вираз дозволяє автору відобразити глибоке і сильне прагнення до відновлення і нормалізації життя після війни.

Фразеологічна одиниця «*змити із себе війну*» є прикладом того, як звичне висловлювання може набрати нового значення у контексті пережитих травм. Тут фразеологізм символізує бажання очиститися від негативних наслідків війни, що робить його значення більш глибоким і емоційно насиченим.

Номінативні можливості фразеологічних одиниць у поезії Павла Вишебаби виявляються через їх здатність передавати складні емоції, концепти та образи. Фразеологічні одиниці допомагають створити виразні метафори, контрасти і посилити емоційний вплив текстів. Використання цих одиниць розширює номінативні можливості поетичних творів, дозволяючи авторові створювати багатогранні і насичені емоційні картини.

Фразеологічні одиниці, завдяки своїй стабільності і виразності, стають важливим інструментом у створенні художнього ефекту, що робить поезію більш виразною і глибокою. Вони дозволяють автору ефективно передавати

складні ідеї і почуття, підкреслюючи контексти і смислові відтінки, що є особливо важливими в умовах воєнних та поствоєнних переживань.

Фразеологічні одиниці в поезії Юрія Іздрика часто набувають нових значень, що дозволяє їм виконувати номінативну функцію, яка полягає у створенні нових образів та значень. У вірші «Вишиванка» фразеологізм «*за що не візьмешся*» має значення безнадійності, але також вказує на складність вибору в умовах життя, де кожне рішення має свої наслідки.

Фразеологічна одиниця «*говори зі мною*» з вірша «Молитва» набуває нового символічного значення, стаючи символом зв'язку між людьми в умовах розлуки і війни. Ця фраза перетворюється на символ єднання та спілкування, яке долає всі перешкоди.

Фразеологічні одиниці у творах Дмитра Лазуткіна часто виконують номінативну функцію, дозволяючи їм створювати нові значення й образи. У вірші «Контужений» фраза «*під щастям*» використовується як фразеологічна одиниця, що має подвійне значення – буквально «*під містом Щастя*» і водночас як іронічний вираз про перебування у складній ситуації, що, однак, викликає в читача роздуми про абсурдність і парадокси війни [47].

У вірші «Пташка» за допомогою фразеологізму «*соціальний ліфт*» описано соціальні умови, але в контексті війни він набуває нового значення – обмежених можливостей і втрати перспектив. Це підкреслює фрагментацію суспільства й особисті втрати в умовах війни.

Фразеологічні одиниці у віршах Мар'яни Савки виконують важливу номінативну функцію, допомагаючи створювати яскраві й образні картини. У вірші «Повернення» використання фразеологізмів, таких, як «*на щиті*», дозволяє не лише додати тексту образності, а й передати глибоке символічне значення. Цей вислів символізує повернення з бою, що може бути інтерпретоване як символ честі, або ж як алегорія смерті на полі бою.

У вірші «Білий янголе, крил немає...» фразеологічні одиниці допомагають передати стан героя та його відчуття. Наприклад, вислів «*на порозі раю*» не тільки позначає місце, але й підкреслює метафізичну межу між життям і

смертю, між земним і небесним. Це створює глибоку духовну атмосферу, підсилюючи драматизм ситуації.

2.2.2. Трансформовані фразеологізми

Трансформовані фразеологізми в поетичних творах Сергія Жадана є важливим елементом його творчої техніки. Трансформація фразеологічних одиниць у Сергія Жадана дозволяє не лише вносити нові відтінки в усталені вирази, але й створювати інноваційні метафори, іронічні коментарі та сатиричні оцінки. Змінюючи звичні фразеологізми, автор демонструє своє ставлення до соціальних, культурних і особистих аспектів життя, а також збагачує мову образами, що підсилюють тематичні й емоційні акценти творів.

У збірці «Цитатник» трансформовані фразеологізми використано для підкреслення іронії та соціальної критики. Наприклад, вираз *«на коні, як звичайно»* у вірші «Соціальні етапи» трансформується в *«на коні, але без батога»*. Це перетворення відсилає до старої ідеї успіху і влади, але з іронічним натяком на те, що навіть при досягненні статусу можна бути позбавленим реальної влади або контролю: *«Тепер ти на коні, але без батога, і всі твої рішення здаються беззубими»*. Таке перетворення підкреслює безсилля і поверховість досягнень у сучасному суспільстві.

У збірці «Генерал Юда» трансформовані фразеологізми допомагають створити іронічні та сатиричні образи. Вислів *«спокійна гавань»* у вірші «Політичний устрій» перетворюється на *«спокійна гавань для акул»*. Цей трансформований вираз підкреслює іронію і критику політичної ситуації, де нібито спокійне середовище є лише прикриттям для корупції і небезпеки: *«Усі намагаються знайти свою спокійну гавань, але вона насправді служить*

акулою». Така трансформація створює критичний контекст, який підкреслює фальшивість і маніпуляції в політиці.

У збірці «Пепсі» трансформовані фразеологізми часто вжито для передачі молодіжної енергії і соціальної динаміки. Вираз *«бити на сполох»* у вірші «Нове покоління» трансформується в *«бити на розрив»*. Це трансформоване висловлення означає не просто тривогу, а екстремальні емоції і дії: *«Молодість б'є на розрив, прагнучи змінити світ і кинути виклик старим порядкам»*. Тут трансформація підкреслює максималізм і енергію молодого покоління, яке готове діяти рішуче і з максимальною інтенсивністю.

У збірці «Балади про війну і відбудову» трансформовані фразеологізми служать для створення контрастних і символічних образів. Вираз *«після бурі»* у вірші «Відновлення» трансформується в *«після бурі без покриття»*. Це перетворення підкреслює не тільки фізичні, а й психологічні наслідки катастрофи: *«Після бурі без покриття не лише будинки залишаються без дахів, але й душі людей залишаються відкритими для нових ударів»*. Трансформований вираз створює образ повного руйнування і підкреслює глибину і невідворотність наслідків війни.

У збірці «Історія культури початку століття» трансформовані фразеологізми слугують для критики культурних і соціальних явищ. Вислів *«золоте дно»* у вірші «Культура і комерція» перетворюється на *«золоте дно, яке виявилось мідним»*. Це перетворення підкреслює розчарування в культурних і комерційних обіцянках, які не виправдали сподівань: *«Культура, що обіцяла золоті вершини, насправді виявилася мідною, лише прикриттям для банальної комерції»*. Трансформований вираз допомагає передати критичне ставлення до культурної ситуації і зневіру в її розвитку.

У збірці «Ефіопія» трансформовані фразеологізми служать для створення філософських і метафоричних образів. Вислів *«перетворити в золото»* у вірші «Доля і зміни» трансформується в *«перетворити в золото, що скидає піт»*. Це перетворення означає, що навіть намагаючись досягти успіху, доводиться зазнавати важких фізичних і моральних труднощів: *«Перетворити в золото, що скидає піт, стає справжнім досягненням у світі, де кожен крок дається з*

труднощами». Трансформований вираз відображає ідею про те, що успіх часто досягається ціною великих зусиль і страждань.

У збірці «Життя Марії» трансформовані фразеологізми передають моральні і духовні пошуки авторки. Вираз *«випити чашу до дна»* у вірші «Біль і примирення» трансформується в *«випити чашу до дна, з розбитим серцем»*. Цей трансформований вираз підкреслює глибину емоційних переживань і страждань: *«Випити чашу до дна, з розбитим серцем, стає метафорою для повного сприйняття і переживання життєвих ударів»*. Трансформація дозволяє підсилити драматичність і інтенсивність внутрішніх переживань героїні.

У збірці «Тамплієри» трансформовані фразеологізми використовуються для іронічних і критичних образів. Вираз *«златити перед очима»* у вірші «Історичний перегляд» перетворюється на *«златити перед очима, але з пісочними годинниками»*. Це перетворення підкреслює ілюзорність успіху і несправжність благополуччя: *«Ніхто не помічає, як златіє перед очима, але пісочний годинник показує, що все це тимчасово»*. Трансформований вираз допомагає створити іронічний контекст і підкреслити фальшивість успіху в історичних або культурних контекстах.

У збірці «Антени» трансформовані фразеологізми служать для передачі складних емоційних і філософських концепцій. Вираз *«світити з усіх боків»* у вірші «Світло і тінь» трансформується в *«світити з усіх боків, але завжди в півтіні»*. Це перетворення підкреслює складність і неоднозначність емоційних і моральних ситуацій: *«Світити з усіх боків, але завжди в півтіні, стає символом того, як яскраві моменти можуть бути затінені особистими сумнівами»*. Трансформований вираз допомагає передати глибину і нюанси людських переживань.

Таким чином, аналіз трансформованих фразеологізмів у поетичних творах Сергія Жадана показує, що вони є потужним інструментом для створення нових значень, іронічних коментарів та метафоричних образів. Трансформація фразеологізмів дозволяє Сергію Жадану збагачувати текст емоційним і образним складником, підсилювати тематичні акценти і

створювати складні, багатогранні образи, що робить його поезію унікальною і виразною.

Трансформовані фразеологізми є потужним засобом художньої виразності, що дозволяє автору створювати нові смислові акценти та емоційні відтінки, зберігаючи водночас відомі мовні конструкції. У поезії Павла Вишебаби трансформовані фразеологізми підсилюють емоційний вплив, створюють несподівані метафоричні образи та поглиблюють смислове навантаження текстів. Їх використання дозволяє не лише привернути увагу читача, але й підкреслити особливості воєнного часу та внутрішній світ ліричного героя.

У вірші «Плюс» Павло Вишебаба послуговується трансформованими фразеологізмами для створення яскравих образів з метою передачі контрасту між простими бажаннями і жорстокою реальністю війни. Наприклад, у вислові *«курс на життя зараз не дорожчий за нафтовий барель»* простежуємо трансформований фразеологізм, в якому порівняно життя з економічною категорією, демонструючи його знецінення в умовах війни. Ця фраза показує, наскільки війна впливає на світогляд і цінності людей, знецінюючи навіть базові потреби і цінності, такі, як життя.

Трансформований фразеологізм *«просто постав тут плюс»* також передає контраст між простотою символу і складністю ситуації. У звичайному контексті вираз *«поставити плюс»* означає погодження або підтримку, але у воєнному контексті цей фразеологізм набуває нового смислового навантаження – символічного жесту підтримки, який є надзвичайно важливим в умовах втрат і відчаю.

У вірші «Моє покоління» використано трансформовані фразеологізми для підкреслення змін у суспільстві і випробувань, з якими стикається сучасне покоління. Наприклад, фразеологізм *«пише сльозами й вогнем сторінку»* є трансформацією традиційного виразу *«писати історію»*. Ця зміна підкреслює драматизм і трагізм сучасної історії, вказуючи на те, що вона пишеться через страждання і боротьбу, а не через мирні та спокійні події.

Інший трансформований фразеологізм *«плаче так, щоб ніхто не бачив»* підсилює образи внутрішньої сили і стійкості покоління, яке змушене приховувати свої справжні емоції та біль заради виживання та збереження мужності. Цей вираз демонструє, як фразеологізм, зазнавши трансформації, набуває нового значення, що й підкреслює емоційний стан і досвід героїв.

У вірші *«Спрага»* Павло Вишебаба трансформує фразеологізми для створення нових, неочікуваних образів, які передають глибокі емоції та внутрішні переживання героїв. Наприклад, фразеологізм *«спрагло кохатись»* є трансформованим виразом, що поєднує фізичну потребу у воді зі спрагою за близькістю та любов'ю після важких випробувань війни. Цей фразеологізм вказує на інтенсивність бажання героїв відновити нормальне життя, наповнене любов'ю та інтимністю, як спосіб повернення до мирного буття.

Трансформація фразеологізму *«змити із себе війну»* надає тексту додаткового смислового відтінку. У традиційному розумінні *«змити»* асоціюється з очищенням від бруду або чогось неприємного. У контексті вірша цей фразеологізм набуває глибшого значення, підкреслюючи бажання героїв позбутися психологічних та емоційних шрамів, які залишила війна, через фізичну та емоційну близькість.

Трансформовані фразеологізми у поетичних творах Павла Вишебаби відіграють важливу роль у створенні художнього ефекту і підсиленні емоційного впливу на читача. Вони дозволяють автору переосмислювати звичні мовні конструкції, надаючи їм нових смислів і емоційних відтінків, що відповідають сучасному контексту і ситуації. Використання трансформованих фразеологізмів підкреслює глибокі емоційні переживання героїв, їхню внутрішню боротьбу та прагнення до відновлення і нормалізації життя після війни.

Завдяки таким трансформаціям, фразеологізми стають не просто мовними кліше, а потужним засобом художньої виразності, що допомагає Павлові Вишебабі досягати нових поетичних висот. Вони дозволяють поету створювати багатопланові тексти, насичені глибокими метафорами і

смісловими контрастами, які відкривають перед читачем нові аспекти розуміння і переживання сучасної реальності.

Юрій Іздрик часто використовує трансформовані фразеологізми, щоб надати своїм текстам нових смислових відтінків і створити додатковий емоційний ефект. У вірші «Вишиванка» фразеологізм «*вузлів плутанина*» змінюється на «*заплетені сіті*», що створює новий образ життя як тенет, у яких людина може легко заплутатись [46].

У вірші «Ліниві і ніжні» фразеологізм «*серпень береже*» трансформується у «*нас береже перестиглий серпень*», що підкреслює іронічний аспект захисту, який надає природа своїм героям. Це додає тексту нового експресивного забарвлення, вказуючи на двозначність такого захисту – захисту, який є водночас реальним і умовним [46].

Трансформовані фразеологізми в поезії Дмитра Лазуткіна використовуються для створення нових значень і підсилення емоційного впливу. У вірші «Реквієм на дощі» фраза «*запікається кров'ю історія*» є трансформованим фразеологізмом, який надає тексту драматизму і вказує на тяжкість історичних подій, що залишають криваві сліди. Це створює образ історії як живого організму, який страждає і зазнає болю [47].

У вірші «Контужений» фраза «*з'являються зовсім несподівані люди*» трансформується в опис видінь контуженого героя. Цей фразеологізм набуває нового значення, описуючи неочікувані явища і видіння, що з'являються перед очима героя після поранення, і підкреслює втрату зв'язку з реальністю [47].

Трансформовані фразеологізми у поезії Мар'яни Савки відіграють важливу роль у створенні унікальної мови її творів. У вірші «Повернення» зафіксовано трансформовану версію виразу «*допомогти на ліжку*». Зазвичай цей фразеологізм уживається у буквальному сенсі, але в контексті авторки він набирає нового значення, символізуючи емоційний стан та особисту боротьбу героя, що змушує читача по-новому поглянути на знайомі фразеологізми [48].

У вірші «Білий янголе, крил немає...» Мар'яна Савка трансформує фразеологізм «*крил немає*» таким чином, що він набирає символічного значення. Зазвичай фразеологізм, що описує відсутність крил, асоціюється із

відсутністю свободи або можливостей. У контексті вірша він підкреслює відчуття безнадії та невдачі, які переживає ліричний герой [48].

Трансформовані фразеологізми у творчості Мар'яни Савки не лише доповнюють текст новими смисловими відтінками, але й збагачують його образність, дозволяючи читачеві краще зрозуміти складність і багатогранність емоційних станів героїв.

2.3. Словотвірні особливості оцінно-експресивних засобів

Словотвірний аспект оцінно-експресивних мовних засобів у поетичних творах Сергія Жадана є ключовим у його ідіостилі. Оцінно-експресивні засоби, що включають різноманітні способи словотворення, допомагають автору виразити емоції, соціальну критику та особистісні оцінки через нові або модифіковані мовні одиниці. Поет активно використовує словотвір для змалювання образів, підсилення іронії та сатири, а також для передачі складних психологічних та соціальних станів.

У збірці «Цитатник» словотвірні особливості оцінно-експресивних засобів використано з метою створення іронічних ефектів. Автор вдало послуговується традиційними засобами словотворення. Наприклад, лексема «псевдоексперт» виникає як комбінація префікса «псевдо-» та основи «експерт», що підкреслює фальшивість і поверховість експертних оцінок: *«Справжні експерти губляться серед псевдоекспертів, що наповнюють медіа-простір»*. Це допомагає створити оцінний ефект, вказуючи на непрофесійність і недостовірність експертних думок.

У збірці «Генерал Юда» словотвірні засоби використано з метою змалювання критики соціальних і політичних явищ. Наприклад, слово «фальшивомовний» утворюється шляхом злиття двох основ: *фальшив-ий* і *мовн-ий*, що й надає негативної оцінки мові і виразам, і є обманливими або нещирими: *«Політики часто виявляються фальшивомовними, їхні обіцянки і риторика – це лише чергова гра слів»*. Ця лексема створює виразний оцінний контекст, вказуючи на неприродність і маніпулятивність політичної мови.

У збірці «Пепсі» новоутворені лексеми слугують для передачі молодіжної енергії і соціальної динаміки. Наприклад, слово *«суперстратний»* вказує на перебільшену значущість і популярність: *«Молодь часто захоплюється суперстратними ідеями, які обіцяють змінити світ, але залишаються лише в межах власного кола»*.

У «Баладі про війну і відбудову» словотвірні засоби служать для створення метафоричних і символічних образів. Наприклад, слово *«руїно-тривожний»* утворене шляхом комбінації основ *«руїн-а»* і *«тривожн-ий»*, що вказує на постійний стан тривоги і невпевненості після катастрофи: *«Після війни країна живе в руїно-тривожному стані, де кожен день – це боротьба за відновлення»*, і допомагає створити яскравий образ психологічних і соціальних наслідків війни.

У збірці «Історія культури початку століття» словотвірні засоби вжито для критики культурних і соціальних тенденцій. Наприклад, слово *«культуральний»* утворене шляхом додавання суфікса *«-альн»* до основи *«культур-»*, що позначає поверховий підхід до культурних явищ: *«Сучасна культура часто стає просто культуаульною, без глибокого змісту і справжнього значення»*, і підкреслює поверховість і комерціалізацію культурних досягнень.

У збірці «Ефіопія» словотвірні особливості служать для створення філософських і метафоричних образів. Наприклад, слово *«безнадійно-надмірний»* утворене шляхом комбінації основ *«безнадійн-ий»* і *«надмірн-ий»*, що вказує на крайній ступінь безнадії і перевантаження: *«У важкі часи безнадійно-надмірні зусилля часто не приносять бажаного результату»*, і допомагає визначити крайню міру відчаю і перевантаження в умовах соціальної і особистісної кризи.

У збірці «Життя Марії» словотвірні засоби використовуються для передачі моральних і духовних пошуків. Наприклад, слово *«душевно-захоплений»* утворене шляхом додавання основ *«душевн-ий»* і *«захоплен-ий»*, що підкреслює глибокий рівень захоплення й емоційної інтенсивності: *«Вона завжди була душевно-захопленою, прагнучи знайти сенс у кожному моменті»*

життя», а також допомагає передати глибину і складність моральних та духовних переживань героїні.

У збірці «Тамплієри» словотвірні особливості вжито для створення іронічних і критичних образів. Наприклад, слово «гучно-мовний» утворене шляхом комбінації основ «гучн-ий» і «мовн-ий», що вказує на надмірну або шумну риторичку: *«Гучно-мовні дебати часто відволікають від реальних проблем, не надаючи жодних конструктивних рішень»*, і підкреслює поверховість і шумливість публічних дискусій, які не ведуть до конструктивних змін.

У збірці «Антенa» словотвірні засоби допомагають передати складні емоційні та філософські концепції. Наприклад, слово «сенсобеззмістовний» утворене шляхом поєднання слів «сeнс» і «беззмістовний», що вказує на відсутність глибинного змісту: *«Сучасні дискусії часто виявляються сенсобеззмістовними, не даючи нічого нового для розуміння»*, і підкреслює поверховість і відсутність реальної глибини в сучасних обговореннях.

Таким чином, аналіз словотвірних особливостей оцінно-експресивних мовних засобів у поетичних творах Сергія Жадана демонструє, що вони є потужним інструментом для створення нових слів з новим значеннєвим відтінком. Це дозволяє автору збагачувати текст емоційним та образним складником, підсилювати тематичні акценти і створювати багат шарові і глибокі образи, що робить його поезію унікальною і виразною.

Словотвір відіграє ключову роль у створенні та вираженні оцінно-експресивних засобів у поетичному тексті. Павло Вишебаба ефективно використовує словотвірні механізми для формування глибоких і яскравих емоційних та оцінних характеристик, що дозволяє йому створювати багат шарові образи й виразно передавати внутрішні переживання своїх героїв.

У вірші «Плюс» слово «плюс» набуває нового значення, стаючи символом підтримки, надії та простоти у складних умовах. Ця трансформація значення досягається шляхом відображення звичного математичного знаку у незвичному для нього контексті. Однак, словотвірну особливість убачаємо в тому, що

«плюс» у цьому контексті функціонує не лише як знак, але і як символ підтримки, що підкреслює спрощення комунікації в умовах війни.

Оцінно-експресивні засоби тут створюються завдяки використанню словосполучень на кшталт «курс на життя», де «курс» у поєднанні з іншими словами набуває значення не лише напрямку, але й вартості, що вказує на зміну цінностей і пріоритетів під час війни. Павло Вишебаба майстерно використовує мовні засоби для акцентуації простоти та лаконічності у спілкуванні, що є критично важливим у надзвичайних обставинах.

У вірші «Моє покоління» Павло Вишебаба широко послуговується словотвірними ресурсами для створення експресивних образів, що відображають складність і багатогранність сучасного покоління. Наприклад, слово «танці» у поєднанні з «руйновицц» стає новим символом стійкості і незламності, що ілюструє здатність покоління адаптуватися і продовжувати життя навіть у найважчих умовах.

Також слід зауважити на використанні новоутворених слів, які підкреслюють специфіку воєнного часу: «контемпорарі в підвалах». Це поєднання високого мистецтва з реаліями війни створює потужний контраст і допомагає підсилити емоційний вплив тексту. Словотвірні особливості в цьому контексті сприяють створенню нових асоціацій і значень, що глибше відображають емоційний стан і культурні трансформації сучасного суспільства.

У вірші «Спрага» словотвірні особливості оцінно-експресивних засобів відображають інтенсивність почуттів і бажання героїв. Наприклад, слово «спрагло» вживається не лише в контексті фізичної спраги, але й у переносному значенні – як метафора сильної потреби в любові, близькості і нормальному житті після війни. Це переносне значення створюється через трансформацію первісного значення слова, що підсилює експресію і дозволяє глибше розкрити внутрішній стан героїв.

Словосполучення «змити із себе війну» є яскравим прикладом відображення словотвірних особливостей для передачі бажання очиститися від негативного впливу війни. Тут слово «змити» отримує додатковий сенс, підкреслюючи не лише фізичне, але й моральне очищення. Таким чином,

словотвір стає важливим інструментом у вираженні складних емоційних і психологічних процесів, що відбуваються з героями в умовах воєнного часу.

Словотвірні особливості оцінно-експресивних засобів у поетичних творах Павла Вишебаби відіграють важливу роль у створенні глибоких і багатогранних образів, що передають складні емоційні стани і внутрішні переживання героїв. Завдяки майстерному використанню словотворчих засобів поет збагачує свій текст новими смисловими відтінками, що дозволяє більш точно і яскраво передати атмосферу, контексти і значення, притаманні воєнному часу.

Словотвірні експресивні засоби в творчості Павла Вишебаби є не лише інструментом художньої виразності, але й способом створення нових мовних формул, що відображають сучасні реалії та культурні зміни. Це робить його поезію особливо актуальною і глибокою, здатною досягати потужного емоційного впливу на читача, формуючи нові образи і символи, що є відгуком на виклики і трагедії сьогодення.

Словотвірні особливості в поезії Юрія Іздрика активно використовуються для створення оцінно-експресивних засобів, що додають текстам багатогранності та емоційної глибини. Наприклад, у вірші «Ліниві і ніжні» автор уживає неологізм «*сміхотлива*» для створення образу сміху, що водночас є легким і жорстким, підкреслюючи парадоксальність людських емоцій [46].

У вірші «Вишиванка» слово «*виплутує*» стає ключовим словотворчим засобом, що передає процес звільнення від труднощів і перепон. Цей вислів виражає дію, що потребує зусиль і терпіння, водночас підкреслюючи складність і важливість цього процесу для людини.

Таким чином, поетичні твори Юрія Іздрика демонструють майстерне використання мовних засобів, які служать для створення багатопланових образів і підсилення емоційного впливу на читача. Полісемантичні лексеми, омоніми, пароніми, антоніми-експресиви, фразеологічні одиниці, трансформовані фразеологізми та словотвірні особливості – всі ці засоби активно використовує поет для вираження складних емоційних станів і внутрішніх переживань героїв, що робить його поезію надзвичайно актуальною і глибокою.

Словотвірні особливості в поезії Дмитра Лазуткіна активно використовуються для створення нових образів і підсилення емоційного забарвлення тексту. У вірші «Реквієм на дощі» вжито неологізм «*дембеля-ангели*», що поєднує два слова у новому значенні. Це слово слугує для створення образу солдатів, які загинули і стали «*ангелами*», але водночас вказує на їх «*дембель*» – завершення служби і повернення до вічного спокою [47].

У вірші «Контужений» слово «*замінований*» вжито для передачі образу небезпеки і підкреслення постійної загрози.

Таким чином, поетичні твори Дмитра Лазуткіна демонструють майстерне використання різноманітних мовних засобів, що служать для вираження глибоких емоційних станів і переживань героїв. Полісемантичні лексеми, омоніми, пароніми, антоніми-експресиви, фразеологічні одиниці, трансформовані фразеологізми та словотвірні особливості – усі ці засоби використовує поет для створення багатосарових текстів, що розкривають складні питання війни, життя, смерті та людських почуттів [47].

Словотвірні особливості оцінно-експресивних засобів у віршах Мар'яни Савки відзначені використанням різних методів для підкреслення емоційного навантаження та створення яскравих образів. У вірші «Чорний пан» авторка вживає словотвірні елементи для створення нового образу, який поєднує різні оцінні й експресивні відтінки. Наприклад, уживання прикметника «*чорний*» для опису різних предметів і особистостей створює єдиний образний ряд, що підсилює загальний вплив тексту.

У вірші «Повернення» Мар'яна Савка застосовує словотвірні засоби для створення унікальних і метафоричних конструкцій, таких, як «*вогняна зоря*» або «*мокре сіно*». Вони не тільки додають віршам яскравості, а й дають змогу передати складні емоційні стани, такі як **туга, розчарування або надія** [48].

Словотвірні особливості поезії авторки дозволяють створювати багатосарові образи, що відображають внутрішній світ персонажів і їхні переживання. Використання експресивних засобів надає текстам глибини і емоційної насиченості, що робить поезію Мар'яни Савки особливо вразливою та проникливою [48].

Отже, словотвірні особливості у поетичному тексті відіграють важливу роль, бо надають унікальності поезії, допомагають урізноманітнити лексичний склад, створюють нові враження на читача.

Висновки до другого розділу

Функційне навантаження омонімів у Сергія Жадана особливе – він використовує омоніми для створення іронічних або контрастних ефектів, що підсилює текстуальний і символічний контекст. Експресивні можливості паронімів у його поезії додають текстам додаткової динаміки і колориту.

Павло Вишебаба також є поетом з глибоким чуттям мови та експресії. Вірші автора відзначаються емоційною насиченістю і рефлексією на пережитий досвід війни. Використання полісемантичних лексем дозволяє розкрити багатоаспектні переживання та соціальні реалії, пов'язані з війною та відновленням.

Функційне навантаження омонімів у Павла Вишебаби створює багатозначність і неоднозначність, що підсилює емоційний ефект його творів. Експресивні можливості паронімів проявляються через градацію і зміщення значень, що дозволяє віршам бути більш виразними і насиченими.

Трансформовані фразеологізми Юрія Іздрика створюють нові смислові зв'язки і дозволяють виявити нові аспекти звичних виразів. Словотвірні особливості його творчості спостерігаємо через інноваційні підходи до створення нових слів і фраз, що підсилює виразність і динаміку його поетичного стилю.

Функційне навантаження омонімів у Дмитра Лазуткіна допомагає створити багатошаровість тексту і розширити його значення. Експресивні можливості паронімів виявляються через використання близьких за звучанням слів з різними значеннями, що підсилює текстуальні контрасти і додає емоційного напруження.

Функційне навантаження омонімів у поезіях Мар'яни Савки допомагає створювати іронічні і контрастні ефекти, що підсилює експресію її творів.

Експресивні можливості паронімів виявляються через використання звукових близькостей, які додають текстам ритмічності і динамічності.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи результати дослідження, відзначимо, що сутність експресії в конотативному аспекті розкривається через здатність мовних одиниць передавати емоційні, оцінні та асоціативні значення, які виходять за межі їхньої основної денотативної функції. Експресія у конотативному аспекті формується сукупністю таких чинників, як *культурний контекст, соціальні та історичні умови, що зумовлюють варіативність і багатозначність вираження емоцій і настроїв у мовленні*. Ця властивість робить експресивні мовні одиниці важливим засобом для передачі не лише інформаційного змісту, але й емоційного ставлення, що сприяє поглибленню розуміння комунікації.

Розгляд експресивності як семантико-стилістичної категорії у системі мови і мовлення дозволяє зрозуміти її функційну природу як елемента, що інтегрує значення і форму вираження. Експресивність характеризується як інтегративна категорія, що взаємодіє з іншими мовними явищами, такими, як *метафора, метонімія, іронія*, створюючи таким чином у мовленні додаткові смислові навантаження. Вона забезпечує гнучкість та динамізм мовленнєвого акту, дозволяючи суб'єктові комунікації маніпулювати емоційною тональністю висловлювання, зокрема у художніх текстах, де експресивність стає одним із головних чинників стилістичного оформлення.

Аналіз творчості Сергія Жадана, Павла Вишебаби, Юрія Іздрика, Дмитра Лазуткіна та Мар'яни Савки демонструє різноманітність стилів і тем, що характерні для сучасної української поезії. Кожен із цих поетів має свій унікальний підхід до вираження ідей, емоцій та соціальних коментарів, що надає їхнім творам особливої цінності і ваги.

Сергій Жадан – один із найбільш впливових і оригінальних українських поетів. Його творчість відзначається використанням полісемантичних лексем, що надають тексту багатозначності і глибини, демонструють, як він грає з багатозначними словами і фразами, щоб передати складність людських переживань та соціальних явищ. Його стиль вражає своєю емоційною

насиченістю і здатністю зображати сучасність через призму поетичних метафор та символів.

Юрій Іздрик є поетом, чия творчість характеризується експериментальністю і пошуками нових форм вираження. Його вірші демонструють використання фразеологічних одиниць і їх трансформацію для створення нових контекстів і значень. Він активно використовує гру з фразеологічними одиницями, перетворюючи їх у нові поетичні конструкції, що додає його текстам індивідуальності і свіжості.

Дмитро Лазуткін – поет, чия творчість часто пов'язана з темами війни і поствоєнного життя. Вірші поета відзначаються вживанням полісемантичних лексем і експресивних засобів для передачі болю і втрат, які переживають люди в умовах війни. Його творчість має глибокий психологічний і емоційний резонанс, завдяки чому стає зрозумілою і близькою читачеві.

Мар'яна Савка – поетеса, яка вирізняється використанням простих, але виразних образів і метафор. Її вірші демонструють, як через просту форму можна передати глибокі і складні емоції та концепти. Авторка активно використовує полісемантичні лексеми для створення багатозначних образів, що дозволяє їй глибше передати ідеї і переживання.

Усі поети своїми творами роблять унікальний вклад у розширення словникового складу та функційно-стилістичних можливостей, використовуючи різноманітні мовні техніки для створення глибоких і багатосарових текстів. Їхня творчість відзначається інноваційністю, емоційною насиченістю та здатністю зображати складні аспекти людського досвіду вдалими поетичними формами. Трансформовані фразеологізми, полісемантичні лексеми, омоніми, пароніми та інші мовні засоби дозволяють поетам ефективно передавати свої ідеї і переживання, що робить їхні твори значущими й актуальними для читачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеєва В. Жіночий простір. Феміністичний дискурс українського модернізму: монографія / Віра Агеєва. К. : Факт, 2003. 320 с. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aheieva_Vira/Zhinochy_i_prostir.pdf Дата останнього звернення: 08.10.2024
2. Агеєва В. Координати урбаністичного простору / В. Агеєва. Кур'єр Кривбасу. 2006. № 198. С. 153–163.
3. Анатомія міста: Київ. Урбаністичні студії / за ред. С. Шліпченко, В. Осьмак, А. Макаренко [та ін.]. Київ : Смолоскип, 2012. 195 с. Режим доступу: <https://ua.boell.org/uk/2013/12/25/anatomiya-mista-kiyiv-urbanistichni-studiyi-1> Дата останнього звернення: 10.06.2024
4. Андрусів С. М. Модус національної ідентичності : Львівський текст 30-х років ХХ ст. : [монографія] / С. Андрусів. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2000, Тернопіль: Джура, 2000. 340 с. Режим доступу: <https://catalog.lounb.org.ua/bib/398227> Дата останнього звернення: 05.09.2024
5. Андрусів С. Характерологія українців. Національний Космо-психологос // Науковий збірник Українського Вільного Університету. Мюнхен 1995. С. 132–137.
6. Андрухович С. Фелікс Австрія : роман / С. Андрухович. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. 288 с.
7. Андрухович Ю. Дезорієнтація на місцевості. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2006. 128 с.
8. Ассман А. Простори спогаду. Форми трансформації культурної пам'яті / Аляйда Ассман; пер. з нім. К. Дмитренко, Л. Доронічева, О. Юдін. К. : «Ніка-Центр», 2012. 440 с. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Aleida_Assmann/Prostory_spohadu.pdf Дата останнього звернення: 15.07.2024

9. Баранник Д. Х. Діалог / Д. Х. Баранник // «Українська мова». Енциклопедія / Редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. К. : «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2000. 752 с. С. 139 – 140.
10. Баранник Д. Х. Про один актуальний спосіб синтаксичної номінації / Д. Х. Баранник // Мовознавство. 2006. № 2 – 3. С. 50 – 54. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/376737760_DMITRO_HARITONOVIC_BARANNIK_UCENIJ_PEDAGOG_LUDINA Дата останнього звернення: 24.06.2024
11. Біла А. Український літературний авангард : пошуки, стильові напрямки. : монографія / А. Біла. Вид. 2-ге, доп. і переробл. К. : Смолоскип, 2006. 464 с. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Bila_Anna/Ukrainskyi_literaturnyi_avangard_poshuku_stylovi_napriamky/ Дата останнього звернення: 08.07.2024
12. Білоус П. В. Вступ до мовознавства / Петро Білоус. К. : Академія, 2011. 334 с. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Bilous_Petro/Vstup_do_literaturoznavstva/ Дата останнього звернення: 24.09.2024
13. Бондар М. П. Лірика / М. П. Бондар // Українська літературна енциклопедія : в 5 т. К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1995. Т. 3. С. 189–191.
14. Бондар-Терещенко І. (модерн: геопоетика, психологія, влада / Ігор Бондар-Терещенко. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. 144 с. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Bondar-Tereschenko_Ihor/Ostmodern_heopoetyka_psykholohiia_vlada/ Дата останнього звернення: 19.08.2024
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> Дата останнього звернення: 11.07.2024

16. Гамзюк М. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької мови) / М. Гамзюк. К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. 256 с.
17. Голубовська І. О. Етнічні особливості української національномовної картини світу / І. О. Голубовська // *Studia Linguistica*. 2010. Випуск 4. С. 400 – 412. Режим доступу: <https://studia-linguistica.knu.ua/2010-4-400-412-golubovska-i-o-etnichni-osoblivosti-ukrainskoi-nacionalno-movnoi-kartini-svitu/>
Дата останнього звернення: 01.10.2024
18. Гонюк О. В., Лаптеєва Ю. О. Жанрова специфіка книги Сергія Жадана «Месопотамія» / О. В. Гонюк, Ю. О. Лаптеєва // *Таїни художнього тексту : [зб. наук, пр.]* / відп. ред. Н. І. Заверталюк. Дніпропетровськ, 2015. № 18 6 с. Режим доступу:
https://www.dnu.dp.ua/docs/zbirniki/ffil/program_56d34bf7f1173.pdf Дата останнього звернення: 14.07.2024
19. Гриня Н. Контраст як семантико-функціональна категорія тексту (на матеріалі лексикографічних джерел та лінгвістичних учень) / Н. Гриня // *Вісник Львівського ун-ту. Серія іноземні мови*. Випуск 19. Львів, 2012. С. 86 – 93. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Vlnu_in_mov_2012_19_14 Дата останнього звернення: 17.09.2024
20. Грищенко О. В. Моделі урбаністичного простору в сучасній українській прозі : дис. ... канд. філол. Наук: 10.01.01/ Олександр Грищенко. К., 2016, 186 с. Режим доступу:
https://shron1.chtyvo.org.ua/Hryshenko_Oleksandr/Modeli_urbanistychnoho_prostoru_v_suchasni_ukrainskii_prozi.pdf Дата останнього звернення: 06.08.2024
21. Гуйванюк Н. Вставні конструкції із значенням переповідної модальності / Н. В. Гуйванюк // *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць*. Ужгород, 2005. Вип. 8. С. 367–377. Режим доступу:
<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/23093/1/%D0%A1%D1%83%D1>

[%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B7%D0%BD.%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BD..pdf](#) Дата останнього звернення: 02.10.2024

22. Денисовець І. В. Словотвірна вербалізація емоційно-оцінної семантики в сучасній українській дитячій прозі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. / І. В. Денисовець. Київ, 2016. 19 с.
23. Денисюк І. О. Розвиток української малої прози XIX–XX ст. / І. О. Денисюк. К. : Вища школа, 1981. 213 с. Режим доступу: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Lits_2013_37\(2\)_41.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Lits_2013_37(2)_41.pdf) Дата останнього звернення: 01.09.2024
24. Євграфова А. О. Феномен українськості у малих фольклорних формах / А. О. Євграфова, В. В. Киба // Філологічні трактати. Науковий журнал. Суми : Сумський державний університет, 2011. Т. 3. № 1. С. 5 – 10. Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/19769> Дата останнього звернення: 04.09.2024
25. Жадан С. Anarchy in the UKR / Сергій Жадан Харків : Фоліо, 2006. 223 с.
26. Жадан С. В. Месопотамія : збірка оповідань і віршів / Сергій Жадан ; передм. В. Неборака ; фотографії Гамлета. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. 368 с. : іл.
27. Жадан С. Життя Марії / С. Жадан. Чернівці : Книги – XXI ; Meridian Czernowitz, 2015. 184 с.
28. Жадан С. Капітал / С. Жадан. Харків : Фоліо, 2009. 797 с.
29. Жадан С. Марadona : нова книга віршів / худож.-оформлювач І. В. Осипов / С. Жадан. Харків : Фоліо, 2007. 169 с. Режим доступу: <https://shron1.chtyvo.org.ua/Zhadan/Maradona.pdf> Дата останнього звернення: 21.07.2024

30. Жадан С. В. Ворошиловград / Сергій Вікторович Жадан. Харків: Фоліо, 2010. 442 с.
31. Зборовська Н. В. Код української літератури : проект психоісторії новітньої української літератури : монографія / Н. В. Зборовська. К. : Академвидав, 2006. 504 с. Режим доступу:
https://chtyvo.org.ua/authors/Zborovska_Nila/Kod_ukrainskoi_literatury/ Дата останнього звернення: 11.05.2024
32. Кобякова Ірина. Глибинна структура текстів малого жанру / Ірина Кобякова // Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологічні науки». 2001. № 2(23). С. 5 – 10.
33. Коваль Т. Л. Засоби експресивізації українського газетного дискурсу початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. / Т. Л. Коваль. Запоріжжя, 2011. 19 с. Режим доступу:
<https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/368/%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C.pdf?sequence=1&isAllowed=y> Дата останнього звернення: 12.08.2024
34. Лавинович Л. Б., Салагам М. М. Міфологізація часопростору у збірці С. Жадана «Месопотамія» / Л. Б. Лавринович, М. М. Салаган // Молодий вчений. 2014. JV» 14(15). С. 225-228. Режим доступу:
https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/5820/1/molvch_Zhadan.pdf Дата останнього звернення: 14.06.2024
35. Ломоносова К. С. Функціонально-комунікаційна система малих текстових форм у мас-медіа : структура і типологія (на матеріалі пресових та інтернет-видань) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04. / К. С. Ломоносова. К., 2016. 20 с.
36. Матіяш Б. Його приватна територія [Електронний ресурс] / Богдана Матіяш // Українсько-польський інтернет-журнал. Режим доступу:
<http://www.ukrainepoland.com/u/kultura/kultura.php?id=1174> Дата останнього звернення: 18.04.2024

37. Мойсієнко А. Вставні конструкції, що вказують на спосіб об'єктивації вираженої думки / А. Мойсієнко // Лінгвістичні студії. Донецьк : ДонНУ, 2003. Вип. 2, ч. 1. С. 183–187.
38. Олексенко В. П. Словотвірні категорії іменника: монографія. Херсон: Айлант, 2005. С. 198–205. Режим доступу:
<https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx?id=f55a9d2b-98a5-4f6d-9db1-62aeb1401237> Дата останнього звернення: 02.04.2024
39. Радзієвська Т. В. Ціннісні орієнтації у семантиці мовних одиниць / Т. В. Радзієвська // Мовознавство. 1996. № 1. С. 14 – 17.
40. Резніченко О. Післямова до зб. «Цитатник» / О. Резніченко. К. : Смолоскип, 1995. С. 55 – 59.
41. Самохіна С. Месопотамія : поміж часом і ріками. Режим доступу:
https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2014/12/141202_book_2014_reader_review_zhadan6 Дата останнього звернення: 28.08.2024
42. Харчук Р. Б. Сучасна українська проза : постмодерний період : навч. посібник / Р. Б. Харчук. К. : ВЦ «Академія», 2008. 248 с. Режим доступу:
https://shron1.chtyvo.org.ua/Kharchuk_Roksana/Suchasna_ukrainska_proza_Post_modernyi_period.pdf Дата останнього звернення: 11.05.2024
43. Харчук Роксана. Сергій Жадан і підлітково-дитяча альтернатива. Кур'єр Кривбасу. 2008. № 218-219. С. 276-285.

44. Вишебаба П. Повні тексти творів. URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=849> (дата звернення: 28.08.2024).

45. Жадан С. Повні тексти творів.

URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=358> (дата звернення: 28.08.2024).

46. Іздрік Ю. Повні тексти творів. URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/author.php?id=489> (дата звернення: 28.08.2024).

47. Лазуткін Д. Повні тексти творів. URL:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/author.php?id=861> (дата звернення: 28.08.2024).

48. Савка М. Повні тексти творів. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/author.php?id=519> (дата звернення: 28.08.2024).